

Dôvodová správa

Všeobecná časť

Prijatím nového Trestného zákona a Trestného poriadku sa významným spôsobom zavíril proces rekodifikácie základných trestnoprávných predpisov. Prijatím uvedených zákonov bol položený základ v oblasti trestnoprávných predpisov, na ktorý však musí nadväzovať a z ktorého musí vychádzať príprava a spracovanie ďalších všeobecne záväzných právnych predpisov súvisiacich z vecného hľadiska na uvedené trestnoprávne normy, medzi ktorými významné miesto patrí aj základným predpisom upravujúcim oblasť väzenia, predovšetkým však výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody (ďalej len „výkon trestu“).

V súčasnosti platný zákon č. 59/1965 Zb. o výkone trestu odňatia slobody v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 59/1965 Zb.“) bol od roku 1965, kedy bol prijatý, novelizovaný osemkrát, čím sa do značnej miery stal neprehľadným. V deväťdesiatych rokoch minulého storočia sa niektorými novelami podstatným spôsobom zmenili existujúce inštitúty a zaviedli mnohé nové inštitúty. Predovšetkým zákonom č. 179/1990 Zb. a zákonom č. 296/1993 Z.z. sa v dôsledku nových spoločensko-ekonomických a politických zmien prehĺbila vnútorná diferenciácia odsúdených vo výkone trestu a zmenilo sa zaobchádzanie s niektorými špecifickými kategóriami odsúdených, precíznejšie sa upravila oblasť právneho postavenia odsúdených a disciplinárnej praxe a v neposlednom rade sa prehĺbila humanizácia a demokratizácia výkonu trestu v porovnaní s predchádzajúcim obdobím. Zmenila sa tiež terminológia, označovanie „nápravnovýchovný ústav“ sa zmenilo na „ústav na výkon trestu odňatia slobody“ a zmenilo sa aj označovanie „nápravnovýchovej činnosti“ na pojem „zaobchádzanie“, ktoré je z hľadiska pôsobenia na odsúdených v podmienkach výkonu trestu výstižnejšie aj napriek skutočnosti, že vtedy platný Trestný zákon a Trestný poriadok aj naďalej zaraďoval odsúdených do nápravnových skupín. Zmenené podmienky si vyžiadali aj zmenený prístup v oblasti zamestnávania odsúdených, disciplinárnej praxe, nákladov výkonu trestu, výkonu doživotných trestov a podobne. Napriek týmto zmenám základné zásady výkonu trestu, na ktorých bol zákon č. 59/1965 Zb. budovaný, sa zásadnejším spôsobom nezmenili, nezmenila sa ani jeho systematika. Mnohé ustanovenia zostali bez zmien, celkové riešenie bolo nekonceptné a netransparentné. Z dôvodu, že filozofia zmien sa len čiastočne odrazila na celkovom charaktere zákona č. 59/1965 Zb., samotný zákon do určitej miery pôsobil už roztrieštene. Poslednou rozsiahlou novelou (zákon č. 451/2003 Z.z.) sa zákon č. 59/1965 Zb. a príslušné vykonávacie predpisy ešte viac roztrieštili a to tým, že sa osobitným spôsobom upravil výkon trestu cudzincov, podstatným spôsobom sa zasiahlo do prijímania balíkov, peňažných prostriedkov a nakladania s nimi, nákupu potravín, zamestnávania odsúdených, pracovnej odmeny a peňažnej odmeny, zmenil sa inštitút úhrady trov výkonu trestu, zavinených nákladov výkonu trestu a zvýšených nákladov výkonu trestu.

Z dôvodu, že v minulosti niektoré trestnoprávne normy boli prijímané do značnej miery nesystémovým spôsobom (napríklad precíznejšie definovanie kategórie odsúdených za obzvlášť závažný trestný čin, ak takýto trestný čin osoba spáchala ako člen organizovanej skupiny alebo zločineckej skupiny a v konečnom dôsledku aj prijatie zákona o organizovanom zločine, zákona o ochrane svedka, použití informačno-technických prostriedkov a podobne), bolo problematické novelizovať príslušné ustanovenia v predpisoch upravujúcich oblasť väzenia tak, aby tieto zmeny z hľadiska príslušných právnych predpisov boli transparentné, nenarušili celkovú filozofiu právneho predpisu a v konečnom dôsledku aj jeho štruktúru. Nesystémové zmeny boli tiež jedným z dôvodov rekodifikovať trestnoprávne predpisy a v konečnom dôsledku aj predpisy upravujúce oblasť väzenia. Najmä v posledných rokoch sa táto požiadavka stala nanajvýš aktuálnou, aj keď neboli vždy

vytvorené na všetkých spoločenských úrovniach také podmienky, aby práce na rekodifikácii mohli byť ukončené.

Za takmer štyridsaťročné obdobie uplatňovania zákona č. 59/1965 Zb. sa viacerými novelami zmenili niektoré jeho inštitúty tak, že prešli od etapy zdôrazňovania zvýšeného represívneho pôsobenia cez postupnú humanizáciu a demokratizáciu až po súčasný stav, kedy je potrebné prehodnotiť zaobchádzanie s niektorými kategóriami odsúdených, najmä s odsúdenými za organizovanú trestnú činnosť, ktorí sú vo výkone trestu podľa zásady „trikrát a dost“ a podobne. Uplatňovanie mnohých inštitútov v praxi si v dôsledku častých zmien a doplnkov vyžaduje poskytovanie opakovaných výkladov, stanovísk a právnych názorov z dôvodu, že pôvodný zámer zákonodarcu sa stal do značnej miery nejednoznačný v dôsledku neskôr prijatých noviel. Niektoré inštitúty mali častokrát formálnoprávny charakter, v niektorých sa ešte čiastočne zachovali prvky ideologických a politických postulátov z obdobia pred rokom 1989. Ide predovšetkým o oblasť právneho postavenia odsúdených vo výkone trestu, kde napríklad odsúdený nedisponoval právom telefonovať, právom voliť (aj keď toto právo mu žiadnym zákonom nebolo odňaté, výkon trestu sa považuje za prekážku vo výkone volebného práva podľa zákona č. 80/1990 Zb.) a podobne.

Napriek uvedeným nedostatkom možno však konštatovať, že v čase prijatia zákona č. 59/1965 Zb. Československá republika patrila medzi tie európske štáty, ktoré upravovali výkon trestu samostatným a osobitným zákonom, čo v tom čase bolo pomerne zriedkavým javom. Možno v tom vidieť zámer, že trest odňatia slobody ako závažný a citeľný zásah do základných práv a slobôd občana v spoločnosti, bolo potrebné upraviť osobitným zákonom, ktorý by zabezpečil garanciu ochrany práv a slobôd občanov. Taktiež je potrebné zdôrazniť skutočnosť, že pri tvorbe zákona č. 59/1965 Zb. predkladatelia vychádzali a v mnohých smeroch akceptovali Štandardné minimálne pravidlá pre zaobchádzanie s väznenými osobami, ktoré boli prijaté Organizáciou spojených národov v Ženeve v roku 1955 a neskôr aj ich modifikovanú a zmodernizovanú formu Európske väzenské pravidlá prijaté Radou Európy v Bruseli v roku 1987.

Rekodifikácia predpisov upravujúcich oblasť väzenstva je bezprostredne spätá s rekodifikáciou trestnoprávnych predpisov, nadväzuje na ňu a je v súlade s jej filozofiou a úpravou jednotlivých inštitútov. Nové trestnoprávne predpisy v prvom rade reagujú na prognózy spoločenského vývinu v 21. storočí. Na prognózy z trestnoprávneho hľadiska nadväzujú aj prognózy v oblasti väzenstva a to takým spôsobom, aby nebolo potrebné ich v krátkom časovom intervale novelizovať a narúšať ich kompatibilitu a stabilitu.

Novou kodifikáciou sa odstraňujú z výkonu trestu také postupy a tiež niektoré inštitúty, ktoré splnili svoj účel v čase ich platnosti, avšak už sú neopodstatnené a prekonané vzhľadom na zmeny vo filozofii uplatňovania trestu odňatia slobody ako ultima ratio. Nová kodifikácia je tiež v súlade s medzinárodnými dohovormi a dohodami, ktorými je Slovenská republika viazaná, vychádza z rekodifikácie trestného práva procesného a trestného práva hmotného, prihliada na odporúčania a stanoviská Rady Európy, garantujú sa v nej základné ľudské práva a slobody, najmä Listina základných práv a slobôd a je tiež v plnom súlade s Ústavou Slovenskej republiky.

Nová kodifikácia vychádza tiež z analýzy a zhodnotenia účinnosti doterajšej právnej úpravy, uplatňovania jednotlivých inštitútov v rámci výkonu trestu a z dostupných poznatkov penologického výskumu a právnej úpravy v niektorých európskych štátoch. V neposlednom rade nová kodifikácia nadväzuje na kodifikáciu Trestného poriadku a Trestného zákona, predovšetkým na filozofiu a základné zásady, ktoré sú východiskom pre koncipovanie aj základných zásad uplatňovaných vo výkone trestu, predovšetkým však zásady, že trest odňatia slobody musí byť ponímaný ako ultima ratio.

Spoločensko-ekonomické zmeny, ktoré nastali v našej spoločnosti po roku 1989, sa postupne odrazili vo všetkých spoločenských oblastiach, nevynímajúc ani oblasť trestného práva, jeho trestno-výkonnú zložku, ktorou je väzenstvo a v neposlednom rade aj oblasť kriminality. V tomto smere sa javí ako zarážajúce, že publikácie odborníkov z oblasti boja s kriminalitou a návrhov na určité zakonzervovanie, resp. postupné znižovanie kriminality, sú od roku 1989 len veľmi sporadické. I keď v tejto oblasti je do určitej miery pochopiteľná stagnácia spoločnosti, ktorá stála pred riešením mnohých zásadných spoločensko-ekonomických zmien, nárast kriminality a najmä jej sústavne sa zhoršujúca štruktúra vyžaduje nekompromisné a zásadné riešenie týchto otázok. Nanajvýš potrebné sa v poslednom období javí prehodnotenie mnohých cenných poznatkov z interdisciplinárnych výskumov kriminality realizovaných pred rokom 1989 a nadviazanie na tieto poznatky z hľadiska perspektívnych zámerov v oblasti boja s kriminalitou. Oblasť trestnoprávneho postihu je len jeden z vektorov určujúcich smerovanie spoločenských aktivít, ktorému by mal predchádzať a naň nadväzovať celý komplex aj ďalších celospoločenských aktivít. Ak oblasť základného a aplikovaného výskumu v oblasti kriminality po roku 1989 nezaznamenala takmer žiadne aktivity, je nanajvýš potrebné, aby nové návrhy a opatrenia mohli byť odôvodnené výsledkami tímu odborníkov, ktorí budú mať nezastupiteľné miesto aj v oblasti prognózovania určitých javov.

Spoločensko-ekonomické zmeny sa v oblasti väzenstva po roku 1989 premietli predovšetkým v prehĺbení humanizácie a demokratizácie výkonu trestu, čoho dôkazom je aj skutočnosť, že od roku 1989 bol zákon č. 59/1965 Zb. novelizovaný šesťkrát. Novelizáciou sa reagovalo predovšetkým na zmeny v trestnoprávných predpisoch, ale aj na mnohé problémy, ktoré vznikli pri uplatňovaní jednotlivých inštitútov v praxi. K zmenám koncepčného charakteru však došlo len čiastočne ako dôsledok skutočnosti, že v roku 1994 bola vládou Slovenskej republiky prijatá Koncepcia väzenstva v Slovenskej republike.

V súčasnosti zákon č. 59/1965 Zb. už v mnohých smeroch nevyhovuje novým požiadavkám, ktoré sa kladú na výkon trestu, niektoré požiadavky sú predkladané aj medzinárodnými organizáciami ako je Európsky výbor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (ďalej len „CPT“). Ide predovšetkým o oblasť ešte širšieho zabezpečenia ochrany práv a slobôd občana v podmienkach výkonu trestu, resp. rozšírenia práv odsúdených, celkového posilnenia ich právneho postavenia a orientácie zaobchádzania s odsúdenými tak, aby po prepustení na slobodu viedli riadny život občana.

Nová kodifikácia zákona o výkone trestu nadväzuje na ideový zámer, z ktorého vychádza aj kodifikácia trestných kódexov a to, že ochranu práv a slobôd občanov a ochranu ich života, zdravia a majetku je treba dosiahnuť predovšetkým mimotrestnými prostriedkami a tiež, že potlačovanie a kontrolovanie kriminality bude možné účinne dosiahnuť vyváženým pôsobením prevencie a represie. Na protiprávne konanie bude potrebné reagovať prostriedkami trestného práva až v nevyhnutných prípadoch v súlade so subsidiárnou úlohou trestného práva, teda až v takýchto prípadoch ukladať trest odňatia slobody ako ultima ratio. Z tohoto pohľadu väzenstvo ako trestno-výkonná zložka sa významným spôsobom podieľa na realizácii jednej zo zásad ukladania trestov (§ 34 ods. 1 návrhu Trestného zákona), podľa ktorej trest zabezpečuje ochranu spoločnosti pred páchatelom tým, že mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti, vytvára podmienky na jeho výchovu a na to, aby viedol riadny život a súčasne iných musí odrádzať od páchania trestných činov, pričom trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou. V tomto smere väzenstvo plní významnú funkciu nielen v oblasti všeobecnej prevencie, ale aj individuálnej prevencie kriminality. Počas výkonu trestu sa tiež musí dbať na to, aby nikto nebol mučený alebo podrobený neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu a nebola ponižovaná jeho ľudská dôstojnosť.

Kodifikácia predpisov upravujúcich výkon trestu vychádza z nasledovných dokumentov:

- a) Všeobecná deklarácia ľudských práv prijatá v roku 1948 Valným zhromaždením Organizácie spojených národov.
- b) Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd prijatý v roku 1950 Radou Európy.
- c) Európsky dohovor na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania prijatý Radou Európy v roku 1987.
- d) Štandardné minimálne pravidlá pre zaobchádzanie s väznenými osobami prijaté Organizáciou spojených národov v roku 1955.
- e) Európske väzenské pravidlá prijaté Radou Európy v roku 1987.
- f) Listina základných práv a slobôd.
- g) Ústava Slovenskej republiky.

Ak trestné právo odmieta vychádzať zo zásady, že trest je len odplata za spáchaný čin, tak aj zákon o výkone trestu vychádza z tohto postulátu a vedľa ochrannej funkcie pôsobí všetkými aktivitami na odsúdeného v smere jeho sociálnej reintegrácie. To však vylučuje opatrenia represívneho charakteru, ak sa odsúdený dopustí konania, ktorým poruší určité pravidlá počas jeho pobytu vo výkone trestu.

Základným cieľom kodifikácie zákona o výkone trestu je predovšetkým

- a) zabezpečiť ochranu ľudských práv a slobôd, ako aj ďalších hodnôt vyplývajúcich z Listiny základných práv a slobôd, základných medzinárodných dokumentov, ktorými je Slovenská republika viazaná, Ústavy Slovenskej republiky a transformovať do zákona o výkone trestu tie ustanovenia predovšetkým zo Štandardných minimálnych pravidiel pre zaobchádzanie s väznenými osobami a Európskych väzenských pravidiel, ktorými sa prehĺbi efektívnosť výkonu trestu,
- b) prehĺbiť progresívnosť a diferencovanosť výkonu trestu vo vzťahu k jednotlivým kategóriám odsúdených a uplatňovať primeraný program zaobchádzania,
- c) program zaobchádzania vo vzťahu k jednotlivým kategóriám odsúdených orientovať tak, aby boli vytvorené podmienky na sociálnu reintegráciu osoby po jej prepustení z výkonu trestu v podmienkach na slobode a tým sa potenciálne podieľať na postupnom znižovaní kriminality,
- d) zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelmi obzvlášť závažných trestných činov a viacnásobnými recidivistami.
- e) zmeniť filozofiu pasívneho prijímania aktivít odsúdeným na filozofiu ponuky a aktivácie jeho vlastných schopností a snahy smerom k resocializácii tak, aby prostriedky vkladané spoločnosťou boli zmysluplné a efektívne.

Na dosiahnutie uvedených základných cieľov je potrebné:

- a) prehĺbiť diferenciáciu a individualizáciu výkonu trestu a zaobchádzanie s odsúdeným na základe najnovších poznatkov najmä z oblasti penitenciárnej pedagogiky, sociológie, psychológie, psychiatrie a medicíny,
- b) motivovať odsúdeného v tom smere, aby na základe zmeny postojov spolurozhodoval o svojom právnom postavení, o rozsahu práv a výhod vo výkone trestu,
- c) zmeniť filozofiu výkonu trestu v smere zvýšenia a podpory motivácie odsúdeného, aby zmenenými postojmi sa zásadným spôsobom zlepšilo jeho právne postavenie vo výkone trestu a tým odsúdený spolurozhodoval o svojej celkovej pozícii,
- d) implementovať tie odporúčania medzinárodných dokumentov, ktorými sa prehĺbi humanizácia a demokratizácia výkonu trestu,
- e) vytvoriť také podmienky, aby každý odsúdený odchádzal z výkonu trestu do občianskeho života minimálne nie horší, než do výkonu trestu nastúpil a aby sa na základe vlastnej

aktivity dokázal plnohodnotne integrovať do spoločnosti a viesť riadny život občana. a jeho znovuzачlenenie bude prínosom nielen pre neho samotného, ale aj pre spoločnosť.

V návrhu zákona o výkone trestu je akceptovaná požiadavka jeho logického usporiadania z hľadiska zaobchádzania s odsúdeným od jeho nástupu na výkon trestu až po jeho prepustenie na slobodu. Hlavný dôraz sa kladie okrem samotného zaobchádzania najmä na dodržiavanie práv a slobôd odsúdeného, pričom sa vychádza z ústavnej zásady, že povinnosti možno ukladať len na základe zákona a tiež, že medze základných práv a slobôd možno upraviť len zákonom.

Základné zásady, ktoré sú v zákone o výkone trestu vyjadrené, možno zhrnúť nasledovne:

1. Vo výkone trestu sa rešpektuje dôstojnosť osobnosti odsúdeného, odsúdený nesmie byť podrobený krutému, neľudskému, či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Výkonom trestu musí byť zabezpečená tiež ochrana spoločnosti.
2. Trest sa musí vykonávať nestranne. Odsúdený nesmie byť diskriminovaný z dôvodov pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, viery, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti, etnickej skupine, majetku, rodu alebo iného postavenia.
3. S odsúdeným vo výkone trestu sa musí zaobchádzať tak, aby sa podporovali také postoje a schopnosti, ktoré odsúdenému napomáhajú pri návrate do spoločnosti a začleneníu sa do nej v súlade so zákonom.
4. Odsúdenému sa môžu na čas výkonu trestu obmedzovať len tie občianske práva, ktorých výkon by bol v rozpore s účelom výkonu trestu alebo ktoré sa nemôžu vzhľadom na výkon trestu uplatniť; takéto obmedzenia sa precízne ustanovujú v zákone.
5. Na základe zmenenej vonkajšej diferenciacie (ústavy na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym, stredným a maximálnym stupňom strázenia) výkon trestu je založený na diferencovanom bezpečnostnom systéme strázenia odsúdených.
6. Zaobchádzanie s odsúdeným sa vykonáva diferencovane. Diferencované zaobchádzanie je založené na diferencovanom strázení, pohybe a kontakte a diferencovaným spôsobom sa zabezpečuje aj realizácia práv odsúdeného.
7. Za účelom zvýšenia účinnosti zaobchádzania s odsúdeným sa vykonáva vnútorná diferenciácia; jej účelom vytvorenie systému, ktorý obsahuje motivačné prvky podporujúce snahu odsúdeného o resocializáciu.
8. Za účelom účinného zaobchádzania s odsúdeným sa v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody budú vytvárajú špecializované oddiely, v ktorých vykonávajú trest odňatia slobody osobitné kategórie odsúdených.

Pri koncipovaní základných zásad sa vychádza z medzinárodných dokumentov prijatých v oblasti väzenstva ako aj z doterajších teoretických a praktických poznatkov v oblasti penológie, penitenciárnej vedy a iných vedných disciplín. Predovšetkým sa zdôrazňuje, že vo výkone trestu sa musí rešpektovať dôstojnosť osobnosti odsúdeného a odsúdený nesmie byť podrobený krutému, neľudskému, či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu. Trest sa musí vykonávať nestranne a odsúdený nesmie byť diskriminovaný z dôvodov pohlavia, rasy, farby pleti, jazyka, viery, náboženstva, politického alebo iného zmýšľania, sociálneho pôvodu, príslušnosti k národnosti, etnickej skupine, majetku, rodu alebo iného postavenia. S odsúdeným vo výkone trestu sa musí zaobchádzať tak, aby boli podporované postoje a schopnosti, ktoré odsúdenému pomôžu pri návrate do spoločnosti a umožnia viesť po prepustení na slobodu život v súlade so zákonom. V neposlednom rade sa zdôrazňuje zásada, že odsúdenému možno na čas výkonu trestu obmedziť len tie občianske práva, ktorých výkon by bol v rozpore s účelom výkonu trestu alebo ktoré sa nemôžu vzhľadom na výkon trestu uplatniť. Táto zásada je koncipovaná tak, aby neumožňovala príliš extenzívny výklad a nezasahovala nad zákonný rámec do právneho postavenia odsúdeného.

Účel výkonu trestu je formulovaný v súlade s § 34 nového Trestného zákona a jeho podstatou je zabezpečiť ochranu spoločnosti pred odsúdeným tým, že mu bude brániť v ďalšom páchaní trestnej činnosti a vytvárať také podmienky, ktoré umožnia aktiváciu pozitívnych osobnostných rezerv za účelom resocializácie tak, aby bol po prepustení na slobodu schopný viesť riadny život.

V súlade s vonkajšou diferenciáciou ustanovenou novým Trestným zákonom trest odňatia slobody sa bude vykonávať v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody s minimálnym, stredným a maximálnym stupňom strázenia. Navrhovanou vonkajšou, resp. súdnou diferenciáciou sa bude nahrádzať diferenciacia podľa nápravnovýchovných skupín (I., II. a III. nápravnovýchovná skupina), v jednom ústave môžu byť zriadené všetky tri stupne strázenia.

V oblasti zaobchádzania sa navrhuje zmeniť niektoré aspekty filozofie tohto inštitútu a to v tom smere, že zaobchádzanie je potrebné aplikovať z komplexnejšieho hľadiska ako doposiaľ a tiež je potrebné stimulovať účasť odsúdeného na tomto procese. Podľa miery účasti odsúdeného na zaobchádzaní a celkových výsledkov navrhuje sa uplatňovať aj niektoré výhody a znižovať obmedzenia vo výkone trestu. Týmto spôsobom je potrebné odsúdeného motivovať, aby sa aktívne podieľal na programe zaobchádzania a tak dosiahol aj výhody spojené s pozitívnymi výsledkami.

Z hľadiska vonkajšej diferenciácie sa ústavy odlišujú stupňom strázenia, pričom v ústavoch s minimálnym stupňom strázenia sa uplatňujú najmiernejšie bezpečnostné opatrenia a v ústavoch s maximálnym stupňom strázenia sa uplatňujú najprísnejšie bezpečnostné opatrenia. O zaradení odsúdeného do ústavu s príslušným stupňom strázenia rozhoduje súd, o zaradení do konkrétneho ústavu rozhoduje Generálne riaditeľstvo zboru. Výkonom trestu v ústavoch s tromi stupňami strázenia sa sleduje zabezpečenie účelu výkonu trestu diferencovane pre odsúdených s rôznym stupňom kriminálneho a sociálneho narušenia, aby spôsob uplatnenia jednotlivých práv a resocializačných aktivít mohol byť realizovaný efektívne a neeliminovať snahu menej narušených odsúdených napraviť sa.

U odsúdených na doživotný trest odňatia slobody možno zriadiť podskupinu s miernejším režimom pre odsúdených, ktorí vykazujú znaky pozitívneho správania vo vzťahu k účelu výkonu trestu.

Vo významnej oblasti, akou sú práva odsúdených, sa navrhuje realizovať určité zmeny, ktorých potrebu vyvolala požiadavka prehĺbenia právneho postavenia odsúdených zo strany niektorých medzinárodných organizácií (napríklad CPT). Taktiež je potrebné akceptovať požiadavku, aby navrhovaná úprava bola v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a zmenami filozofie v tom smere, že odsúdený bude mať taký rozsah práv, aký si zaslúži na základe zmenených postojov a snahy o vlastnú nápravu, teda každý bude rozhodovať o svojom postavení vo výkone trestu, o rozsahu práv a výhod. Určitý štandard je však potrebné garantovať každému odsúdenému, poskytovanie nadštandardu bude závisieť od správania sa a preukázanej snahy každého jedného odsúdeného.

Základné sociálne práva sú garantované každému odsúdenému. Ide predovšetkým o stravovanie, ubytovanie, odev, spánok, osobnú hygienu, vychádzky a zabezpečenie nevyhnutnej ubytovacej plochy, pričom sa navrhuje zvýšiť ubytovaciu plochu z terajších 3,5 m² na 4 m² u odsúdených mladistvých a odsúdených žien.

V oblasti návštev sa navrhujú zmeny, ktoré súvisia so zmenou filozofie v oblasti zaobchádzania s odsúdenými. Bez ohľadu na to, či pôjde o ústav s minimálnym, stredným alebo maximálnym stupňom strázenia, odsúdený bude mať právo raz mesačne na dvojhodinovú návštevu spravidla bez dozoru (výnimku tvoria určené kategórie odsúdených ako napríklad odsúdení, u ktorých sa nebude uplatňovať vnútorná diferenciacia z dôvodu neefektívnosti; u týchto odsúdených rozhodne o spôsobe vykonania návštevy riaditeľ ústavu).

Rozšírením tohoto práva sa podporujú kontakty s primárnym sociálnym prostredím, pokiaľ toto prostredie pôsobí pozitívne na odsúdeného.

Novým právom, ktoré sa bude uplatňovať, je právo používať telefón a tiež takýmto spôsobom sa bude napomáhať udržiavať pozitívne sociálne kontakty a podporovať resocializácia odsúdených. Aj tu ide o právo, ktorého frekvencia uplatňovania bude závisieť od správania sa odsúdeného.

Rozsah kultúrno-osvetovej činnosti bude tiež závisieť od výsledkov plnenia programu zaobchádzania. Odsúdený bude mať právo na niektoré základné štandardné aktivity, účasť na nadštandardných ponukách bude možná len na základe splnenia určitých podmienok. Napríklad sledovanie vybraných programov bude určené len pre tých odsúdených, u ktorých boli dosiahnuté pozitívne výsledky v zaobchádzaní.

V predkladanom návrhu sa neuvažuje so zachovaním práva odsúdeného prijať balík. Už poslednou novelou zákona č. 59/1965 Zb. (zákon č. 451/2002 Z.z.) sa znížila frekvencia prijímania balíkov na raz za tri mesiace. Hlavným dôvodom bolo zamedziť opakujúcim sa pokusom o prienik nedovolených látok, najmä omamných látok, psychotropných látok, prekurzorov, jedov, liekov, na identifikáciu ktorých v ústavoch nie sú potrebné technické prostriedky, ale tiež výbušných predmetov a iných nedovolených vecí, ktorými by mohol byť ohrozený život alebo zdravie osôb a tiež zabrániť možnosti teroristických útokov. V neposlednom rade je potrebné zabrániť tiež hroziacemu nebezpečenstvu vzniku rôznych potravinových nákaz, keď častokrát sú v balíkoch zasielané po domácky vyrobené potraviny. Z uvedených dôvodov sa navrhuje zrušiť zasielanie balíkov a nákup potravín a vecí osobnej potreby namiesto balíkmi riešiť nákupmi odsúdených v ústavných predajniach. S prihliadnutím na výsledky plnenia programu zaobchádzania odsúdenému bude môcť byť zaslaný balík na základe povolenia riaditeľa ústavu, avšak na účely obmeny ošatenia, bielizne, na zabezpečenia literatúry za účelom vzdelávania odsúdeného a na zabezpečenie vecí na prácu v záujmovom krúžku.

Poskytovanie zdravotnej starostlivosti odsúdeným je v každom väzenskom systéme oblasťou, ktorej je potrebné venovať mimoriadnu pozornosť z dôvodu, že väčšina sťažností odsúdených sa týka poskytovania zdravotných služieb. V tejto oblasti nová právna úprava nadväzuje na doterajšie poznatky a skúsenosti a odsúdeným sa poskytuje štandardná zdravotná starostlivosť. Ak je to z hľadiska poskytovania špecifických zdravotných služieb odsúdenému potrebné, takáto osoba sa premiestni do nemocnice pre obvinených a odsúdených alebo civilného zdravotníckeho zariadenia. Počas výkonu trestu sa vykonáva tiež ochranné liečenie.

V oblasti ochrany práv, poskytovania právnej pomoci a ochrany pred neoprávneným násilím a ponižovaním ľudskej dôstojnosti nie je osobitný dôvod zásadným spôsobom meniť doterajšiu prax. Odsúdený môže aj naďalej podávať žiadosti a sťažnosti súdom, štátnym orgánom, orgánom Slovenskej republiky a medzinárodným orgánom a je potrebné vytvoriť všetky podmienky na to, aby sa toto právo prísne dodržiavalo a neporušovalo sa.

V oblasti vzdelávania sa podporuje úsilie odsúdeného, aby získal vzdelanie na základnej škole, strednej škole alebo aby sa zúčastnil na ďalších formách vzdelávania (napríklad v akreditovaných rekvalifikačných kurzoch, vyučením v odborných a stredných učilištiach), čím si získa alebo zvýši pracovnú kvalifikáciu a vytvorí si lepšie podmienky na začlenenie sa do spoločnosti po prepustení na slobodu. Negramotným odsúdeným sa umožňuje absolvovať kurzy pre negramotných. Odsúdený zaradený do denného štúdia sa nezaraďuje do práce; pritom sa vytvárajú také podmienky a motivácia, aby odsúdený uprednostňoval vzdelávanie pred zaradením do práce (napríklad udeľovaním disciplinárnej odmeny, zvýšením sociálneho vreckového a podobne).

V rámci kultúrno-osvetovej činnosti sa vytvárajú podmienky a podporuje sa snaha aktivovať a rozvíjať ich individuálne záujmy, zvyšovať ich vzdelanosť a kultúrnosť a pripraviť ich na podmienky života na slobode po prepustení z výkonu trestu

V oblasti povinností, zákazov a obmedzení odsúdených je potrebné ustanoviť, že niektoré práva garantované Ústavou Slovenskej republiky odsúdení nebudú môcť uplatňovať a v niektorých právach budú obmedzení vzhľadom na to, že ich výkon by bol v rozpore s účelom výkonu trestu alebo ktoré nebudú môcť byť vzhľadom na výkon trestu uplatnené. Odsúdený síce nestráca tieto práva, len ich fakticky nemôže uplatňovať vzhľadom na skutočnosť, že jeho právo slobodne sa pohybovať a rozhodovať je obmedzené jeho pobytom vo výkone trestu a tiež skutočnosťou, že nesmie byť ohrozený účel výkonu trestu

Kým v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou, kde vo vykonávacom právnom predpise (vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 125/1994 Z.z.) sa odsúdeným ukladali povinnosti, zákazy a obmedzenia, v novom zákone je potrebné ustanoviť aj tieto povinnosti, zákazy a obmedzenia a neupravovať ich vo vykonávacích predpisoch.

V oblasti zamestnávania odsúdených je aj naďalej pozitívnym výchovným prvkom zaraďovanie odsúdeného do práce ako významný psychohygienický faktor, pričom jeho cieľom bude najmä zabezpečovanie podmienok na získanie alebo zvyšovanie pracovnej kvalifikácie a vytvorenie predpokladov na zaradenie odsúdeného do života na slobode po prepustení na slobodu. Aj naďalej každý odsúdený bude povinný pracovať.

Zásadným spôsobom sa mení filozofia zamestnávania v tom smere, že odsúdení sú zamestnávaní len v strediskách vedľajšieho hospodárstva ústavov a vo vnútornej prevádzke ústavov, pričom táto činnosť nemá podnikateľský charakter a výdavky na ňu sa uhrádzajú zo štátneho rozpočtu. Zamestnávanie odsúdených v strediskách vedľajšieho hospodárstva sa vykonáva formou vlastnej výroby a poskytovaním prác a služieb, pričom strediská vykonávať túto činnosť v ústavoch alebo mimo ústavov. Vlastná výroba stredísk je určená na uspokojovanie potrieb zboru. Strediská môžu poskytovať práce a služby aj právnickým osobám a fyzickým osobám na základe zmlúv uzavretých podľa Obchodného zákonníka alebo Občianskeho zákonníka. Odsúdenému patrí pracovná odmena podľa druhu vykonávanej práce, odpracovaného času alebo normy spotreby práce, pričom odsúdenému nevzniká nárok na minimálnu mzdu podľa osobitného predpisu.

Odsúdený, ktorý nie je zaradený do práce, spravidla je zaradený do vzdelávacích a osvetových činností alebo na výkon prác v ústave. Účelom odborných vzdelávacích činností je príprava na zaradenie odsúdeného do občianskeho života po prepustení z výkonu trestu na slobodu.

V oblasti disciplinárnej praxe sa navrhuje rozšíriť okruh disciplinárnych trestov a disciplinárnych odmien z dôvodu, aby pri voľbe a ukladaní najvhodnejšej odmeny alebo trestu sa mohlo prihliadať na individuálne okolnosti prípadu alebo správania, čo je v súlade s diferencovaným zaobchádzaním a prístupom k odsúdenému.

Vzhľadom na to, že cieľom vnútornej diferenciacie je rozdeľovanie odsúdených do diferenciacných skupín tak, aby boli oddelení odsúdení menej kriminálne a sociálne narušení a ktorí preukazujú snahu o nápravu od ostatných odsúdených, je potrebné vypracovať osobitné programy zaobchádzania pre jednotlivé diferenciacné skupiny, ktoré sa navzájom odlišujú a pre ktoré sú charakteristické určité znaky. Z tohto hľadiska sa zásadným spôsobom mení vnútorná diferenciacia v smere vytvárania novej vnútornej štruktúry a nových oddielov, kde sa bude uplatňovať zaobchádzanie s osobitnými kategóriami odsúdených, ktorí budú vyžadovať aj špecializované prostriedky a metódy zaobchádzania. V rámci špecializovaných oddieloch bude zriadený nástupný oddiel, oddiel doživotných trestov, oddiel špecializovaného zaobchádzania, oddiel s bezpečnostným režimom, oddiel disciplinárnych trestov, oddiel pre odsúdených so zdravotným handicapom a výstupný oddiel.

V oblasti výkonu trestu mladistvých sa nepredpokladajú zmeny zásadnejšieho významu, bude sa nadväzovať na doterajšie poznatky v zaobchádzaní s touto špecifickou kategóriou odsúdených, na overené prostriedky a metódy a v neposlednom rade na vnútornú a už osvedčenú diferenciáciu uplatňovanú v závislosti od mentálnej úrovne a prognózy vychovávateľnosti.

V rámci výkonu trestu v špecializovaných oddieloch sa budú zriaďovať nástupné oddiely, ktoré budú plniť dôležitú úlohu v súvislosti s nástupom odsúdeného na výkon trestu a jeho adaptáciou na podmienky výkonu trestu. Vzhľadom na skutočnosť, že trest odňatia slobody zásadným spôsobom zasahuje do života odsúdeného, prvému kontaktu s väzenským prostredím bude potrebné venovať väčšiu pozornosť, ako tomu bolo doposiaľ. Pritom nepôjde len o oboznamovanie sa s ústavným poriadkom a právami a povinnosťami odsúdeného, ale predovšetkým o adaptáciu v tom smere, aby nedošlo k takým negatívnym zmenám v správaní sa odsúdeného, ktoré ešte viac prehĺbia jeho narušenie.

V porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou sa navrhuje, aby spravidla odsúdený, ktorému bol uložený trest odňatia slobody vo výmere viac ako tri roky, bol za účelom plynulého prechodu do života na slobode umiestnený pred prepustením z výkonu trestu na výstupný oddiel, pričom dĺžka pobytu v tomto oddieli bude individuálna a určí sa s prihliadnutím na potreby odsúdeného. Vo výstupnom oddieli budú vytvárané také podmienky, ktoré budú napomáhať adaptácii odsúdeného na podmienky života po prepustení na slobodu.

Návrh zákona obsahuje aj mnohé ďalšie zmeny, ktorých úpravu si vyžiadala aplikačná prax.

Navrhovaná právna úprava predpokladá zvýšenie nárokov na finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu a zakladá nároky na pracovné sily a organizačné zabezpečenie tak ako je to uvedené v doložke finančných, ekonomických, environmentálnych vplyvov a vplyvov na zamestnanosť.

Doložka zlučiteľnosti právneho predpisu s právom Európskych spoločenstiev a právom Európskej únie

1. Navrhovateľ zákona: Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky.

2. Názov návrhu zákona: návrh zákona o výkone trestu odňatia slobody.

3. Závazky Slovenskej republiky vo vzťahu k Európskym spoločenstvám a Európskej únii: problematika návrhu zákona nie je prioritou aproximácie práva podľa článku 70 európskej dohody o pridružení, ani podľa Národného programu pre prijatie *acquis communautaire*, Partnerstva pre vstup, Bielej knihy a *scremingu*; návrh zákona je súčasťou Plánu legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na rok 2004.

4. Problematika návrhu zákona

a) nie je upravená v práve Európskych spoločenstiev,

b) je upravená v práve Európskej únie: v čl. 6 ods. 2 Zmluvy o Európskej únii, ktorý ustanovuje, že únia práva zabezpečené Európskym dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950 rešpektuje ako všeobecné právne princípy.

5. Stupeň zlučiteľnosti návrhu právneho predpisu s právom Európskych spoločenstiev a právom Európskej únie:

a) žiadna,

b) úplná.

6. Gestor (spolupracujúce rezorty): bezpredmetné.

7. účasť expertov pri príprave návrhu zákona a ich stanovisko k zlučiteľnosti návrhu zákona s právom ES/EÚ: účasť expertov nebola využitá.

Doložka zlučiteľnosti finančných, ekonomických, environmentálnych vplyvov a vplyvov na zamestnanosť

Odhad vplyvu na verejné financie a zamestnanosť

V súvislosti s prijatím zákona, najmä so zriadením bezpečnostného režimu, zvýšením ubytovacej plochy u odsúdených mladistvých a odsúdených žien z 3,5 m² na 4 m², čiastočným rozšírením práv odsúdených (najmä uplatňovanie práva odsúdených používať telefón), sa predpokladá čiastočné zvýšenie výdavkov a dopad na štátny rozpočet v súvislosti s personálnym a materiálovo-technickým zabezpečením v celkovej výške výdavkov 9 045 tis. Sk, z toho

a) výdavky na personál, t.j. služobné príjmy, poistné a príspevok zo sociálneho fondu za zamestnávateľa vo výške	6 745 tis. Sk,
b) výdavky materiálového charakteru a iné vecné výdavky	2 300 tis. Sk.

Výdavky na personál, t. j. príslušníkov zboru majú charakter pravidelne sa opakujúcich výdavkov, pričom vyčíslenie zodpovedá dopadu na jedno rozpočtové obdobie a každoročne sa budú aj v ďalších obdobiach pravidelne vynakladať z rozpočtov ústavov na výkon trestu odňatia slobody.

Vyčíslené výdavky materiálového charakteru a iné vecné výdavky sú jednorazové výdavky súvisiace s aplikáciou nového zákona a vytvorením potrebných priestorov, osadením prístrojov a vybavením technikou a zariadením. Ich prevádzkovanie, udržiavanie a obmena si bude vyžadovať priebežne sa opakujúce alebo postupne vynakladané výdavky, ktoré nie sú vyčíslené.

Odhad vplyvu na obyvateľov, hospodárenie podnikateľskej sféry a iných právnických osôb:

Problematika upravená v návrhu zákona by mala prispieť k zvýšeniu bezpečnosti, stability a ekonomického rozvoja.

Odhad vplyvu na životné prostredie:

Navrhovaná právna úprava nebude mať vplyv na životné prostredie.

Osobitná časť

K § 1

Predmet zákona je vymedzený tak, aby z jeho formulácie jednoznačne vyplýval jeho rozsah zákona. Okrem práv a povinností odsúdených, dozoru a kontroly nad výkonom trestu účelom zákona je upraviť aj podmienky výkonu trestu, pod ktorými je treba rozumieť súhrn všetkých inštitútov a ich uplatňovanie počas pobytu odsúdeného vo výkone trestu.

K § 2

Účel výkonu trestu sa ustanovuje v súlade s § 34 ods. 1 návrhu Trestného zákona, kde jednou zo zásad ukladania trestu je požiadavka zabezpečiť ochranu spoločnosti pred páchatelom tým, že sa mu zabráni v páchaní ďalšej trestnej činnosti a vytvoria sa mu také podmienky, aby v budúcnosti viedol riadny život a súčasne iných odradiť od páchania trestných činov, pričom trest zároveň vyjadruje morálne odsúdenie páchatel'a spoločnosťou. Návrh zákona nadväzuje na túto zásadu, pričom sa dôraz kladie na podporu a rozvíjanie pozitívnych osobnostných vlastností a rezerv odsúdeného, resocializáciu a schopnosť viesť riadny život po prepustení z výkonu trestu na slobodu. V takto koncipovanom účele výkonu trestu sa zdôrazňuje predovšetkým pôsobenie na odsúdeného počas jeho pobytu vo výkone trestu. Pod resocializáciou je treba rozumieť súhrn aktivít zameraných na korekciu alebo zmenu osobných postojov, ktoré sú v rozpore so spoločensky akceptovanými normami.

K § 3

V porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou a v súlade s novým Trestným zákonom a Trestným poriadkom ustanovuje sa nové označenie ústavov, v ktorom sa súčasne premieta aj vonkajšia diferenciácia. Trest sa vykonáva v ústavoch s minimálnym stupňom stráženia, ústavoch so stredným stupňom stráženia a ústavoch s maximálnym stupňom stráženia. Trest možno vykonávať tiež v nemocnici pre obvinených a odsúdených, ak je potrebné obvinenému alebo odsúdenému poskytnúť potrebnú zdravotnú starostlivosť, ktorú nemožno zabezpečiť v ústave. Ak však v určitých prípadoch nemožno zdravotnú starostlivosť zabezpečiť ani v ústave alebo v nemocnici pre obvinených alebo odsúdených (napríklad jeho zdravotný stav si vyžaduje špeciálnu zdravotnú starostlivosť alebo výkony), odsúdeného možno premiestniť do iného zdravotníckeho zariadenia. Trest možno vykonávať aj v ústavoch na výkon väzby; v takom prípade ide o odsúdených, ktorí sú zaradení do vnútornej prevádzky. Generálny riaditeľ môže zriadiť pri ústave s minimálnym stupňom stráženia otvorené oddelenie. V súlade so zákonom č. 4/2001 Z.z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov ústavy a nemocnicu zriaduje ministerstvo.

Trestným zákonom navrhovanou vonkajšou, resp. súdnou diferenciáciou sa nahrádza diferenciácia podľa nápravno-výchovných skupín (I., II. a III. nápravno-výchovná skupina) a odstraňuje sa tak rozpor v tom smere, že označenie nápravno-výchovných ústavov bolo zákonom č. 4/2001 Z.z. zmenené na ústavy na výkon trestu odňatia slobody, avšak nápravno-výchovné skupiny podľa Trestného zákona zostali zachované. Trest odňatia slobody možno vykonávať aj v osobitných oddieloch ústavov na výkon väzby; ak to vyžaduje zdravotný stav odsúdeného, aj v nemocnici pre obvinených a odsúdených alebo inom zdravotníckom zariadení. V jednom ústave možno vykonávať trest odňatia slobody odsúdených zaradených do rôznych stupňov stráženia, v priestoroch navzájom oddelených

a rešpektujúcich zásady platné pre jednotlivé stupne stráženia. Takáto úprava je potrebná z dôvodu napríklad výkonu trestu odsúdených žien, ktorý sa v súčasnej dobe realizuje v jednom ústave v rámci Slovenskej republiky. Pre progresívny výkon spôsobu trestu sa pri ústavoch s minimálnym stupňom stráženia zriaďujú otvorené oddelenia, ktoré sú aj v súčasnej dobe výrazným humanizačným prvkom v oblasti výkonu trestu. Stráženie, dozor a dohľad nad odsúdeným, zaobchádzanie s odsúdeným a realizáciu podmienok výkonu trestu vyplývajúcich zo zákona zabezpečuje Zbor väzenskej a justičnej stráže (ďalej len „zbor“).

K § 4

Ustanovujú sa základné princípy výkonu trestu, ktoré majú zásadný charakter z hľadiska uplatňovania jednotlivých inštitútov počas výkonu trestu. Ide o zásady, ktoré sú prevzaté z niektorých medzinárodných dokumentov, predovšetkým zo Všeobecnej deklarácie ľudských práv, Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Európskeho dohovoru na zabránenie mučenia a neľudského či ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, Štandardných minimálnych pravidiel pre zaobchádzanie s väznenými osobami, Európskych väzenských pravidiel a Listiny základných práv a slobôd.

Základné zásady majú principiálny význam z dôvodu, že určujú filozofiu, riadenie a organizáciu výkonu trestu. Zásady humanity, morálky, spravodlivosti a rešpektovania dôstojnosti odsúdeného sú neodmysliteľné z hľadiska efektívneho výkonu trestu. Predovšetkým sa zdôrazňuje, že vo výkone trestu sa rešpektujú dôstojnosť osobnosti, nesmú sa používať kruté alebo ponižujúce spôsoby zaobchádzania alebo trestania a nikto nesmie byť diskriminovaný. Výkon trestu je založený na individuálnom prístupe. Zmiernenia, ktoré súvisia s diferencovaným výkonom trestu a individuálnym prístupom a zaobchádzaním s odsúdeným, nesmú ohroziť spoločnosť a nesmú sa uplatňovať na úkor iných odsúdených alebo znevýhodňovať iných odsúdených alebo skupiny. Zdôrazňuje sa, že trest sa vykonáva diferencovane. Pre zvýšenie účinnosti výkonu trestu a zaobchádzanie sa uplatňuje vnútorná diferenciácia a podporujú sa také postoje a schopnosti, ktoré napomáhajú odsúdenému začleniť sa do spoločnosti po prepustení z výkonu trestu a diferencovaný je aj spôsob zabezpečenia a výkon práv odsúdených.

Zdôrazňovanie diferenciácie a zaobchádzania znamená okrem iného aj uplatňovanie všetkých aktivít vo výkone trestu prijatých na uchovanie telesného a duševného zdravia, uľahčenie spoločenskej integrácie a humanizácie podmienok výkonu trestu. Za týmto účelom sa vykonáva aj kontrola a dozor, ktorých uplatňovanie patrí medzi dôležité zásady výkonu trestu a ktoré sú primárne určené na to, či sú uplatňované predpisy upravujúce výkon trestu.

K § 5

Ustanovuje sa okruh práv a slobôd, vo výkone ktorých je odsúdený obmedzený alebo ktoré nemôže uplatňovať. Odsúdený je povinný podrobiť sa obmedzeniam tých práv a slobôd, ktoré sú v rozpore s účelom výkonu trestu určenom v § 2, ktoré sa nemôže vzhľadom na charakter výkonu trestu uplatniť alebo ktoré by boli v rozpore s ochranou spoločnosti. Predovšetkým ide o niektoré ústavné práva, najmä o právo a slobodu na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, slobodu pohybu a pobytu, listové tajomstvo, tajomstvo dopravovaných správ a slobodnej voľby povolania. Odsúdený počas výkonu trestu nemá právo aj na niektoré ďalšie práva a slobody, ktoré sa nemôžu počas výkonu trestu vzhľadom na charakter tohto inštitútu uplatniť. Presné vyšpecifikovanie obmedzení je významné z hľadiska precízneho určenia právneho postavenia odsúdeného počas výkonu trestu.

K § 6

Výkon trestu zabezpečuje v súlade so zákonom č. 4/2001 Z.z. zbor a jeho príslušníci. V súlade s týmto zákonom príslušníci zboru sú oprávnení vydávať príslušné pokyny a rozkazy odsúdeným za účelom zabezpečenia výkonu trestu a v prípade potreby môžu použiť aj donucovacie prostriedky za podmienok presne vymedzených zákonom č. 4/2001 Z.z. Na plnení úloh sa v súlade so zákonom podieľajú aj zamestnanci zboru a v tejto súvislosti možno tiež vydávať rozkazy a pokyny odsúdeným za účelom zabezpečenia výkonu.

K § 7 až 10

Vo vzťahu k etape prijímania, umiestňovania, premiestňovania a zmeny spôsobu výkonu trestu sa v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou uvedené inštitúty nemenia. Odsúdený aj naďalej nastupuje výkon trestu v určenom ústave na výkon väzby na základe nariadenia výkonu trestu buď priamo alebo po predchádzajúcej väzbe. Po prijatí odsúdeného na výkon trestu sa vykonávajú nevyhnutné úkony a opatrenia. Odsúdený sa okrem iného podrobí potrebným prehliadkam, opatreniam, úkonom a vyšetreniam O umiestnení odsúdeného na výkon trestu do konkrétneho ústavu rozhoduje Generálne riaditeľstvo zboru.

Ustanovuje sa, že odsúdeného možno umiestniť samostatne, ak sú na to v ústave vytvorené podmienky, ak tak rozhodne riaditeľ ústavu z bezpečnostných alebo iných závažných dôvodov (napríklad inštitút chráneného alebo ohrozeného svedka), v prípade uloženia disciplinárneho trestu umiestnenia do uzavretého oddielu alebo zaradenia odsúdeného na oddiel s bezpečnostným režimom.

Taktiež sa ustanovuje, že trest oddelene vykonávajú muži od žien, odsúdení podľa stupňa strázenia, z hľadiska vnútornej diferenciacie a oddelene vykonávajú trest mladiství od dospelých.

Zachováva sa progresívny spôsob výkonu trestu, to znamená, že ak odsúdený plní program zaobchádzania, môže byť preradený z ústavu s vyšším stupňom strázenia do ústavu s nižším stupňom strázenia. Ak však odsúdený sústavne a závažným spôsobom porušuje ústavný poriadok, spáchal alebo sa pokúsil počas výkonu trestu spáchať trestný čin, súd ho môže preradiť do ústavu s vyšším stupňom strázenia. Súčasne sa ustanovujú podmienky zmeny spôsobu výkonu trestu.

V prípade potreby je možné odsúdeného premiestniť do iného ústavu alebo ústavu na výkon väzby, ak ide o žiadosť orgánu činného v trestnom konaní alebo súdu, ak je potrebné zabezpečiť uplatnenie primeraných obmedzení podľa § 5 ods. 1, ak ide o účasť na aktivitách organizovaných zborom. Taktiež odsúdeného možno premiestniť do iného ústavu za účelom poskytovanie zdravotnej starostlivosti, ak súd zmení stupeň bezpečnosti (zmena vonkajšej diferenciacie) a je to potrebné z hľadiska účinnejšej vnútornej diferenciacie, spravidla na návrh riaditeľa ústavu a na základe pokynu generálneho riaditeľa zboru.

K § 11 až 16

V oblasti zaobchádzania a diferenciacie sa menia niektoré aspekty filozofie týchto inštitútov a to v tom smere, že zaobchádzanie je potrebné aplikovať z komplexnejšieho hľadiska ako doposiaľ a tiež významnejšie treba stimulovať účasť odsúdeného na tomto procese. Účelom zaobchádzania s odsúdeným je podporovať a rozvíjať zmysel pre zodpovednosť, dodržiavanie zákonov, zvyšovanie právneho vedomia a etických a morálnych noriem. Rozvíjaním pozitívnych osobnostných vlastností odsúdeného sa podporujú a formujú tiež žiaduce sociálne vzťahy v rámci programu zaobchádzania.

Podľa miery účasti odsúdeného na zaobchádzaní a celkových výsledkov sa uplatňujú aj niektoré výhody a znižujú obmedzenia vo výkone trestu. Týmto sa sleduje motivácia odsúdeného tak, aby sa aktívne podieľal na programe zaobchádzania.

Z hľadiska vecnej príslušnosti je potrebné ustanoviť, že vonkajšia a vnútorná diferenciácia je základným predpokladom na uplatňovanie zaobchádzania, disciplinárnej praxe, teda disciplinárnych odmien a trestov, podmieneného prepustenia a výkonu trestu u osobitných kategórií odsúdených. Ustanovujú sa prostriedky zaobchádzania, ktorými sú ústavný poriadok, zamestnávanie, kultúrno-osvetová činnosť, vzdelávanie, sociálna práca, disciplinárna právomoc a ďalšie aktivity.

Z hľadiska vonkajšej diferenciácie sa trest odňatia slobody vykonáva v ústavoch s minimálnym, stredným a maximálnym stupňom stráženia. Ústavy sa odlišujú stupňom stráženia, pričom v ústavoch s minimálnym stupňom stráženia sa uplatňujú najmiernejšie bezpečnostné opatrenia a v ústavoch s maximálnym stupňom stráženia sa uplatňujú najprísnejšie bezpečnostné opatrenia spočívajúce na rozahu pohybu a limitov využívania žienjno-technických prostriedkov. O zaradení odsúdeného do ústavu s príslušným stupňom stráženia rozhoduje súd, o zaradení do konkrétneho ústavu rozhoduje Generálne riaditeľstvo zboru.

S prihliadnutím na materiálne a technické vybavenie, v jednom ústave môžu byť zriadené viaceré stupne stráženia. V ústave sa odsúdení rozdeľujú v rámci vnútornej diferenciácie do diferenciačných skupín, v rámci ktorých sú spoločne ubytovaní a spravidla aj spoločne pracujú a podieľajú sa na plnení stanovených cieľov zaobchádzania. Pri zaradovaní odsúdených do diferenciačných skupín sa postupuje tak, aby boli oddelene umiestnení odsúdení menej kriminálne a sociálne narušení a ktorí preukazujú snahu o nápravu od ostatných odsúdených. Najdôležitejším kritériom pri uplatňovaní a zmene diferenciačnej skupiny v rámci vnútornej diferenciácie je postoj a výsledky odsúdeného pri plnení programu zaobchádzania a prístup k plneniu povinností. Zmena diferenciačnej skupiny je možná len v rámci toho istého stupňa stráženia

Vnútorná diferenciácia sa neuplatňuje počas umiestnenia odsúdeného v nemocnici pre obvinených a odsúdených, na špecializovaných oddieloch a počas premiestnenia odsúdeného do ústavu na výkon väzby.

U odsúdených na doživotný trest odňatia slobody sa zriaďuje podskupina s miernejším režimom pre odsúdených, ktorí vykazujú znaky pozitívneho správania vo vzťahu k účelu výkonu trestu. Odsúdený za obzvlášť závažný trestný čin, ktorý spáchal ako člen organizovanej skupiny alebo zločineckej skupiny a ktorého súd zaradil do ústavu s maximálnym stupňom stráženia, sa zaradí do diferenciačnej skupiny so sprísneným režimom.

Na splnenie účelu zaobchádzania sa na každého odsúdeného vypracuje individuálny program zaobchádzania, na čo sa využívajú výsledky psychologického vyšetrenia v stredisku psychodiagnostickej a konzultačnej činnosti a všetky relevantné poznatky o odsúdenom. Program zaobchádzania je súhrnom výchovných, liečebných a iných prostriedkov a foriem zaobchádzania realizovaný diferencovane s prihliadnutím na osobnosť odsúdeného, jeho prístup k plneniu stanovených povinností, preukázanú snahu a stupeň dosahovania cieľov programu zaobchádzania. Program zaobchádzania spracováva spravidla pedagóg oddielu, do ktorého je odsúdený zaradený, v spolupráci so psychológom, sociálnym pracovníkom alebo inými odborníkmi v ústave. Život odsúdeného sa organizuje spravidla na komunitných princípoch, pričom každý odsúdený sa spravidla zaradí do diferenciačnej skupiny. Zaobchádzanie sa realizuje prostredníctvom povinných a dobrovoľných aktivít v rámci realizácie programu zaobchádzania.

K § 17

Ustanovuje sa, že riaditeľ ústavu zriadi v ústave poradný zbor zložený zo špecialistov, ale aj iných odborníkov mimo väzenstva, ktorý posudzuje uplatňovanie nových poznatkov, foriem a metód zaobchádzania s odsúdenými z hľadiska prehĺbenia účinnosti výkonu trestu.

K § 18 a 19

Vo významnej oblasti, akou sú práva odsúdených, sa navrhuje realizovať určité zmeny, ktorých potrebu vyvolala požiadavka prehĺbenia právneho postavenia odsúdených. Akceptuje sa požiadavka takej koncepcie a úpravy, ktorá bude v súlade s Ústavou Slovenskej republiky a zmenami filozofie v tom smere, že podmienky odsúdeného vo výkone trestu odňatia slobody závisia od zmeny postojov a preukázanej snahy o vlastnú nápravu, teda odsúdený môže prístupom k plneniu povinností a cieľov stanoveného programu zaobchádzania ovplyvňovať svoje postavenie vo výkone trestu a rozsah a spôsob realizácie niektorých práv a výhod. Určitý štandard však je garantovaný každému odsúdenému, nadštandard závisí od správania sa a preukázanej snahy každého jedného odsúdeného.

Základné sociálne práva sú garantované každému odsúdenému. Ide predovšetkým o stravovanie, ubytovanie, ošatenie, spánok, osobnú hygienu, vychádzky a zabezpečenie nevyhnutnej ubytovacej plochy, pričom na jedného odsúdeného pripadá ubytovacia plocha najmenej 3,5 m². U niektorých kategórií odsúdených, akými sú mladiství a odsúdené ženy, sa zvyšuje minimálna ubytovacia kapacita na 4 m² pre jednu osobu. Zvýšenie ubytovacej plochy u uvedených kategórií je nevyhnutné z hľadiska akceptovania odporúčaní niektorých medzinárodných organizácií pôsobiacich v oblasti väzenstva. Tak ako doposiaľ sa zabezpečujú podmienky ubytovania, vybavenie ciel alebo izieb, stravovanie a odev zodpovedajúci klimatickým a mikroklimatickým podmienkam, spánok, podmienky na dodržiavanie hygieny a osobné voľno.

K § 20

V oblasti korešpondencie nie je osobitný dôvod zásadným spôsobom meniť doterajšiu prax, ktorá sa osvedčila. Tak ako doteraz odsúdený má právo prijímať a na svoje náklady odosielať korešpondenciu bez obmedzenia, kontrole nepodlieha najmä korešpondencia s obhajcom, štátnymi orgánmi, medzinárodnými organizáciami, diplomatickou misiou a konzulárnym úradom cudzieho štátu. V ostatných prípadoch do korešpondencie môže nahliadnuť určený príslušník zboru.

K § 21

V oblasti návštev sa navrhujú zmeny, ktoré súvisia so zmenou filozofie v oblasti zaobchádzania s odsúdenými. Bez ohľadu na to, či ide o ústav s minimálnym, stredným alebo maximálnym stupňom strázenia, odsúdený má právo raz mesačne na dvojhodinovú návštevu spravidla kontaktným (bezbariérovým) spôsobom, pričom sa určuje, u ktorých odsúdených sa návšteva vykoná bez priameho kontaktu (najmä u odsúdených zaradených do ústavu s maximálnym stupňom strázenia). Riaditeľ ústavu však môže rozhodnúť o inom spôsobe vykonania návštevy v odôvodnených prípadoch.

Doterajšia právna úprava, ktorou bola určená rôzna frekvencia návštev v závislosti od zaradenia odsúdeného do nápravno-výchovnej skupiny a na druhej strane snaha o udržanie a upevňovanie sociálneho zázemia odsúdeného a jeho prípravu na život po prepustení na slobodu, neumožňovala rovnaké šance pre všetkých odsúdených. Navrhovaná rovnaká

frekvencia a dĺžka trvania návštevy má za cieľ neklásť odsúdeným zákonné prekážky v udržaní sociálnych a najmä rodinných kontaktov a umožniť ľahší návrat do života na slobode. Navrhuje sa vývoj sociálnych vzťahov ponechať na odsúdenom samotnom a jeho príbuzných. Výnimku v spôsobe vykonávania návštev tvoria určené kategórie odsúdených ako napríklad odsúdení, u ktorých sa neuplatňuje vnútorná diferenciácia z určených dôvodov; u týchto odsúdených rozhodne o spôsobe vykonania návštevy riaditeľ ústavu. Upresňuje sa okruh osôb, ktoré môžu odsúdeného navštíviť. Z dôvodu, že doterajšia právna úprava s odkazom na § 116 Občianskeho zákonníka pripúšťala príliš široký výklad pojmu blízke osoby, kde preukázanie takéhoto vzťahu bolo značne problematické, navrhuje sa precízne určiť okruh týchto osôb. Riaditeľovi ústavu sa ponecháva oprávnenie rozhodnúť, že na návšteve sa môže zúčastniť aj iná osoba. Umožňuje sa tak ako doposiaľ návšteva medzi odsúdenými, ktorí sú v príbuzenskom vzťahu, na ich vlastné náklady.

K § 22

Novým právom, ktoré sa navrhuje ustanoviť, je právo používať telefón. Takýmto spôsobom sa napomáha udržiavať pozitívne sociálne kontakty a podporovať a uľahčiť návrat odsúdeného po prepustení z výkonu trestu na slobodu. Ustanovuje sa právo odsúdeného raz za mesiac použiť telefón v ústave, pričom v odôvodnených prípadoch môže riaditeľ ústavu alebo určená osoba povoliť telefonovanie aj častejšie. Pri uplatňovaní tohto práva je však potrebné zabezpečiť, aby určený príslušník zboru sa mohol oboznamovať s obsahom telefonických hovorov a zabrániť tak ohrozeniu účelu výkonu trestu (napríklad aby v určitých prípadoch sa zabránilo nedovolenému manipulovaniu s dôležitými informáciami týkajúcimi sa svedkov, poškodených alebo postupov súvisiacich s trestnou činnosťou a podobne). Oboznamovanie sa však nie je možné, ak ide o telefonický hovor s osobami uvedenými v § 19 ods. 3.

K § 23

Ustanovuje sa, že prijímanie peňažných prostriedkov je možné len poštovou poukážkou alebo prevodom na bankový účet ústavu. Ak odsúdenému boli zaslané peňažné prostriedky, prevedú sa na jeho účet zriadený ústavom. Precízne sa ustanovujú podmienky, za ktorých odsúdený môže nakladať s peňažnými prostriedkami, aby jeho neuhradené pohľadávky voči zboru nevzrastali neúmerným spôsobom.

K § 24

V porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou sa nemení oblasť rozdeľovania dôchodkov odsúdených. Aj naďalej odsúdený je povinný z dôchodku uhrádzať trovy výkonu trestu, pričom nástup odsúdeného poberateľa dôchodku a jeho prepustenie z výkonu trestu sa musí oznámiť orgánu sociálneho poistenia.

K § 25

Z dôvodu zamedziť opakujúcim sa pokusom o prienik nedovolených látok, najmä omamných látok, psychotropných látok, prekurzorov, jedov, liekov, na identifikáciu ktorých v ústavoch nie sú potrebné technické prostriedky, ako aj výbušných predmetov a iných nedovolených vecí, najmä vecí, ktorými by mohol byť ohrozený život alebo zdravie osôb ako aj v súvislosti s hrozbou teroristických útokov a činnosťou organizovaných zločineckých skupín a taktiež z dôvodu zamedzenia stále hroziacemu nebezpečenstvu vzniku rôznych potravinových nákaz, (často sú v balíkoch zasielané po domácky vyrobené potraviny),

neumožňuje sa, aby odsúdeným do výkonu trestu boli zasielané balíky. Uspokojovanie potrieb odsúdených v oblasti obstarávania potravín a vecí osobnej potreby sa rieši nákupmi odsúdených v predajniach v ústave vybavených potrebným sortimentom. Ustanovuje sa, že odsúdený môže nakupovať do výšky dvojnásobku životného minima.

K § 26

Poskytovanie zdravotnej starostlivosti odsúdeným je v každom väzenskom systéme oblasťou, ktorej je potrebné venovať mimoriadnu pozornosť z dôvodu, že väčšina sťažností odsúdených sa týka poskytovania zdravotných služieb. V tejto oblasti nová právna úprava nadväzuje na doterajšie poznatky a skúsenosti a odsúdeným sa aj naďalej poskytuje štandardná zdravotná starostlivosť. Ak je to z hľadiska poskytovania špecifických zdravotných služieb odsúdenému potrebné, takáto osoba je premiestnená do nemocnice pre obvinených a odsúdených alebo iného zdravotníckeho zariadenia. Za poskytovanie zdravotnej starostlivosti v ústave zodpovedá lekár, ktorý má tiež povinnosť informovať riaditeľa ústavu o vážnom ochorení odsúdeného alebo o jeho zranení.

K § 27

V oblasti vzdelávania sa podporuje úsilie odsúdeného, aby získal základné vzdelanie, stredné odborné vzdelanie, úplné stredné vzdelanie alebo aby sa zúčastnil na ďalších formách vzdelávania (napríklad v akreditovaných rekvalifikačných kurzoch, vyučením v odborných a stredných učilištiach), čím si získa alebo zvýši pracovnú kvalifikáciu a vytvorí si lepšie podmienky na začlenenie sa do spoločnosti po prepustení na slobodu. Súčasne sa definuje pojem vzdelávania, čo je významné z hľadiska plnenia tohto inštitútu. Negramotným odsúdeným sa umožní absolvovať kurz pre negramotných. Odsúdený zaradený do denného štúdia nie je zaradovaný do práce; pritom sa vytvárajú také podmienky a motivácia, aby sa odsúdený aktívne vzdelával a zvyšoval si svoju kvalifikáciu (napríklad udeľovaním disciplinárnej odmeny a podobne).

K § 28 až 30

V rámci kultúrno-osvetovej činnosti sa vo vzťahu k odsúdeným aj naďalej vytvárajú podmienky a podporuje sa snaha aktivovať a rozvíjať ich individuálne záujmy, zvyšovať ich vzdelanosť a kultúrnosť a pripraviť ich na podmienky života na slobode po prepustení z výkonu trestu. Kultúrno-osvetová činnosť sa realizuje prostredníctvom poskytovania nových poznatkov z oblasti vedy, techniky, kultúry, literatúry a spoločenského života, čím sa prispieva tiež k zníženiu nepriaznivých vplyvov na osobnosť odsúdeného v podmienkach výkonu trestu. V neposlednom rade je z hľadiska uplatňovania tohto inštitútu významná skutočnosť, že sa definuje samotný pojem kultúrno-osvetovej činnosti.

Ustanovuje sa, že odsúdený má právo odoberať dennú tlač a časopisy, zapožičiavať si knihy z ústavnej knižnice, počúvať rozhlas, sledovať televízne vysielanie ako i programy zo záznamu. Uplatňovanie tohto práva závisí však od výsledkov plnenia programu zaobchádzania. Odsúdený má právo na niektoré základné štandardné aktivity, účasť na širšej ponuke aktivít je možná len na základe splnenia určitých podmienok. Napríklad neregulovaný obsah sledovania televízie je možný len u tých odsúdených, ktorí preukázateľne dosahujú pozitívne výsledky v plnení stanoveného programu zaobchádzania. Odsúdený môže odoberať dennú tlač alebo časopisy na svoje náklady, alebo náklady blízkych osôb. Odsúdenému sa môže povoliť v súvislosti s plnením programu zaobchádzania tiež zakúpenie, zaslanie alebo doručenie predmetov a vecí na zabezpečenie jeho ďalšieho vzdelávania alebo záujmovej

a športovej činnosti. Ustanovuje sa, že odsúdený má právo v určenom čase a v stanovenom rozsahu mať pri sebe vlastný batériový rádioprijímač, čo v predchádzajúcej právnej úprave absentovalo.

Ustanovuje sa tiež, že odsúdený má právo na prijatie balíka obsahujúceho študijné materiály, literatúru a veci na záujmovú a športovú činnosť zodpovedajúce možnostiam ich využitia v ústave. Ide o zabezpečenia potrieb za účelom vzdelávania odsúdeného a práce v záujmovom krúžku, ktoré si odsúdený nemôže zakúpiť v ústavnej predajni alebo ktoré nie sú zabezpečené ústavom.

K 31 až 33

V oblasti ochrany práv, poskytovania právnej pomoci a ochrany pred neoprávneným násilím a ponižovaním dôstojnosti osobnosti nie je osobitný dôvod zásadným spôsobom meniť doterajšiu prax. Odsúdený môže aj naďalej podávať žiadosti a sťažnosti orgánom príslušným na ich vybavenie. Odsúdený môže s osobami poskytujúcimi právnu pomoc hovoriť len v miestnosti na to určenej. Rozhovor môže určený príslušník zboru vidieť, nie však počuť, aby sa zachovala diskretnosť vzájomnej komunikácie. Akékoľvek neoprávnené násilie a ponižovanie ľudskej dôstojnosti musí byť riadne preukázané a vyšetrené. Naďalej je potrebné dbať na to, aby sa odsúdený pre svoje psychické vlastnosti, vek, zdravotný stav alebo fyzický stav nestal obeťou násilia a ponižovania zo strany ostatných odsúdených a najmä, aby sa predchádzalo jeho šikanovaniu.

K § 34 až 36

V oblasti povinností, zákazov a obmedzení odsúdených niektoré práva garantované Ústavou Slovenskej republiky odsúdení v súlade s § 5 nemôžu uplatňovať a v niektorých právach sú obmedzení vzhľadom na to, že ich výkon je v rozpore s účelom výkonu trestu alebo ktoré nemôžu byť vzhľadom na výkon trestu uplatnené. Odsúdený síce nestráca tieto práva, len ich fakticky nemôže uplatňovať vzhľadom na skutočnosť, že napríklad jeho právo slobodne sa pohybovať a rozhodovať je obmedzené jeho pobytom vo výkone trestu a tiež skutočnosťou, že nesmie byť ohrozený účel výkonu trestu. Ide predovšetkým o práva a slobody na nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, slobodu pohybu a pobytu, zachovanie listového tajomstva a tajomstva dopravovaných správ a iných písomností a právo slobodnej voľby povolania. Taktiež odsúdený nemá po dobu výkonu trestu právo na štrajk, slobodne sa zhromažďovať a združovať v spolkoch, spoločnostiach alebo iných združeniach, zakladať odborové organizácie a združovať sa v nich, podnikáť a vykonávať inú zárobkovú činnosť, slobodne si vybrať lekára a zdravotnícke zariadenie. Odsúdený nemôžu vo výkone trestu ani zakladať politické strany, politické hnutia a združovať sa v nich a nemôže vykonávať volené a iné verejné funkcie.

Kým v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou vo vykonávacom právnom predpise (vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 125/1994 Z.z.) sa odsúdeným ukladali povinnosti, zákazy a obmedzenia, tieto povinnosti, zákazy a obmedzenia sa jednoznačne ustanovujú v zákone a nie vo vykonávacích predpisoch.

Ustanovuje sa, že odsúdený musí dodržiavať zákon, Poriadok výkonu trestu odňatia slobody a ústavný poriadok, plniť pokyny a príkazy príslušníkov zboru a zamestnancov zboru, pracovať, ak je mu pridelená práca, podrobiť sa lekárskej a osobnej prehliadke, dodržiavať zásady slušného správania voči osobám, s ktorými prichádza do styku, podrobiť sa určitým obmedzeniam, ktoré súvisia s jeho pobytom vo výkone trestu a ktoré sú presne vymedzené v zákone a ústavnom poriadku, s ktorým musí byť odsúdený oboznámený ihneď po nástupe na výkon trestu. Ak odsúdený po výzve alebo napomenutí neoprávnene odmieta

plniť svoje povinnosti, možno voči nemu použiť donucovacie prostriedky podľa zákona č. 4/2001 Z.z. Ustanovujú sa niektoré nové povinnosti ako povinnosť plniť úlohy vyplývajúce z programu zaobchádzania, podrobiť sa nevyhnutným diagnostickým a laboratórnym vyšetreniam, a úkonom súvisiacim s jeho identifikáciou. Taktiež sa odsúdený musí zúčastniť na vychádzkach z dôvodu udržiavania si určitého štandardu v oblasti uchovania zdravia. Aj v oblasti zákazov sa ustanovujú niektoré nové zákazy, najmä zákaz vstupovať sa a pohybovať v zakázaných strážených priestoroch bez sprievodu príslušníka zboru, zneužívať korešpondenciu a telefonický rozhovor na niektoré nedovolené činnosti alebo marenie účelu výkonu trestu, ponechávajú sa obmedzenia súvisiace s nedovolenou výrobou návykových látok, nedovoleným kontaktom s inými osobami prechovávaním nedovolených predmetov, tetovania sa a podobných úkonov.

K § 37 až 44

Oblasť zamestnávania odsúdených a zaradovania odsúdených do práce je aj naďalej chápané ako pozitívny výchovný prvok, ako významný psychohygienický faktor a prostriedok zaobchádzania, pričom jeho cieľom je najmä zabezpečovanie podmienok na získavanie alebo zvyšovanie pracovnej kvalifikácie a vytvorenie predpokladov na zaradenie odsúdeného do života na slobode po prepustení z výkonu trestu. Aj naďalej každý odsúdený je povinný pracovať.

Zásadným spôsobom sa mení filozofia zamestnávania v tom smere, že odsúdení sú zamestnávaní len v strediskách vedľajšieho hospodárstva ústavov a vo vnútornej prevádzke ústavov, pričom táto činnosť nemá podnikateľský charakter a výdavky na ňu sa uhrádzajú zo štátneho rozpočtu. Zamestnávanie odsúdených v strediskách vedľajšieho hospodárstva sa vykonáva formou vlastnej výroby a poskytovaním prác a služieb, pričom strediská vykonávajú túto činnosť v ústavoch alebo mimo ústavov. Vlastná výroba stredísk je určená na uspokojovanie potrieb zboru. Strediská poskytujú práce a služby aj právnickým osobám a fyzickým osobám na základe zmlúv uzavretých podľa Obchodného zákonníka alebo Občianskeho zákonníka. Odsúdenému patrí pracovná odmena podľa druhu vykonávanej práce, odpracovaného času alebo normy spotreby práce, pričom odsúdenému nevzniká nárok na minimálnu mzdu podľa osobitného predpisu. Zaradenie do práce je osobitný vzťah medzi ústavom a odsúdeným, ktorým nevzniká pracovný pomer ani iný obdobný pracovnoprávny vzťah. Odsúdenému, ktorý je zaradený do práce, vyplývajú z tohto vzťahu povinnosti, ktoré je povinný plniť a tiež je povinný plniť aj predpisy a opatrenia v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

Odsúdený, ktorý nie je zaradený do práce, je spravidla zaradený do vzdelávacích a osvetových činností alebo na výkon prác pre ústav. Ide o práce, ktoré v zákone č. 59/1965 Zb. boli označované ako prospešné práce. Účelom vzdelávacích a osvetových činností je najmä príprava odsúdeného na zaradenie do občianskeho života po prepustení z výkonu trestu na slobodu. Výkon prác pre ústav je zameraný na práce potrebné na zabezpečenie bežnej prevádzky ústavu, pričom účasť odsúdeného na vzdelávacích a osvetových činnostiach, do ktorých je zaradený na základe vlastného záujmu a na výkone prác pre ústav, je povinná. Vo výnimočných prípadoch na odstránenie následkov núdzového stavu (napríklad povodeň, požiar, snehová kalamita a podobne) riaditeľ ústavu môže odsúdeného zaradiť na výkon prospešných prác mimo ústav. Odsúdený, ktorý nie je zaradený do práce, vykonáva práce pre ústav v rozsahu najviac štyri hodiny denne, pričom za výkon týchto prác mu nepatrí peňažná odmena.

K § 45 a 46

V oblasti disciplinárnej praxe prejavujúcej sa predovšetkým vo forme disciplinárnych odmien a disciplinárnych trestov sa kladie dôraz nielen na správanie odsúdeného, ale aj na plnenie programu zaobchádzania. Disciplinárnu odmenu možno odsúdenému udeliť za pozitívne výsledky pri plnení programu zaobchádzania, za plnenie si pracovných povinností alebo vykonanie príkladného činu. Rozširuje sa okruh disciplinárnych odmien v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou. Odsúdenému možno udeliť pochvalu, mimoriadne povoliť návštevu, mimoriadne povoliť telefonický hovor, zvýšiť vreckové, udeliť finančnú odmenu a udeliť voľno na opustenie ústavu. Novou disciplinárnou odmenou v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou je mimoriadne povolenie telefonického hovoru a úprava výšky vreckového.

K § 47 až 50

Rozširuje sa aj okruh disciplinárnych trestov z dôvodu, aby pri voľbe a ukladaní najvhodnejšieho disciplinárneho trestu sa mohlo prihliadať na individuálne okolnosti prípadu, čo je v súlade s diferencovaným zaobchádzaním a prístupom k odsúdenému. Pri ukladaní disciplinárneho trestu sa predovšetkým vychádza zo skutočnosti, či ide o zavinené porušenie zákona, Poriadku výkonu trestu odňatia slobody a ústavného poriadku; v takom prípade je možné odsúdenému uložiť disciplinárny trest. Disciplinárnymi trestami sú pokarhanie, zníženie vreckového, zákaz telefonovania, zákaz sledovania vybraných programov, zákaz nákupu potravín a vecí osobnej potreby s výnimkou hygienických potrieb a potrieb na korešpondenciu v predajni v ústave, umiestnenie do uzavretého oddielu v mimopracovnom čase, celodenné umiestnenie do uzavretého oddielu, umiestnenie do samoväzby a prepadnutie veci.

Počas výkonu disciplinárnych trestov uvedených v § 45 ods. 2 písm. f) až h) je odsúdený umiestnený do uzavretého oddielu a nemôže sa zúčastňovať na niektorých aktivitách, ktoré sa presne určujú.

Precízne sa ustanovujú podmienky, za ktorých sa vykonávajú disciplinárne tresty spojené s izoláciou odsúdeného, a tiež aj výkon disciplinárneho trestu prepadnutia veci a zhabania veci. S výkonom disciplinárneho trestu celodenného umiestnenia do uzavretého oddielu a umiestnenia do samoväzby možno začať až po lekárskej prehliadke a mnohé oprávnenia odsúdeného počas výkonu týchto trestov sú obmedzené.

§ 51 až 55

Ustanovuje sa okruh príslušníkov zboru s disciplinárnou právomocou. Precízne sa ustanovujú podmienky, za ktorých možno uložiť disciplinárny trest. Disciplinárny trest možno uložiť len po objektívne zistenom skutkovom stave. Pred uložením disciplinárneho trestu sa odsúdenému musí umožniť vyjadriť sa k veci. Pri rozhodovaní o uložení disciplinárneho trestu sa prihliada na povahu protiprávneho konania, na okolnosti, za ktorých bol disciplinárny priestupok spáchaný, následky, mieru zavinenia a postoj odsúdeného. Disciplinárny trest nemožno však uložiť, ak od spáchania disciplinárneho priestupku uplynula doba jedného roku. Uložený disciplinárny trest musí byť úmerný závažnosti spáchaného disciplinárneho priestupku. Rozhodnutie o uložení disciplinárneho trestu sa odsúdenému vyhlasuje. Odsúdený má právo do troch dní odo dňa oznámenia rozhodnutia o uložení disciplinárneho trestu podať proti nemu sťažnosť.

Od disciplinárneho trestu alebo jeho zvyšku možno upustiť a takýto trest možno aj zahladiť. Na konanie podľa tohto zákona sa však nevzťahuje správny poriadok z dôvodu, že

nie je možné zabezpečiť uplatňovanie jednotlivých inštitútov správneho poriadku počas výkonu trestu (napríklad lehoty, opravné prostriedky a podobne), naviac ukladanie disciplinárnych trestov by stratilo svoj význam, prestalo byť efektívne a stratil by sa výchovný moment, ak by celý proces trval príliš dlhý časový úsek.

§ 56 až 59

Právna úprava podmiennečného prepustenia, prerušenia výkonu trestu a upustenia od výkonu zvyšku trestu nadväzuje na doterajšie pozitívne výsledky v uplatňovaní týchto významných motivačných inštitútov v zaobchádzaní s odsúdenými. Zdôrazňuje sa uplatňovanie týchto inštitútov vo vzťahu k plneniu cieľov stanovených v individuálnom programe zaobchádzania s odsúdeným. Plnenie cieľov stanovených v tomto programe je významné z hľadiska posudzovania plnenia aj účelu výkonu trestu. Pokiaľ nie sú plnené ciele stanovené v individuálnom programe zaobchádzania, neplní sa účel výkonu trestu, ústav neodporučí, aby odsúdený bol podmiennečne prepustený; v takom prípade je z hľadiska zaobchádzania s odsúdeným žiadúce, aby takýto odsúdený nebol súdom podmiennečne prepustený. V tomto smere je potrebné, aby príslušné súdy vo väčšom rozsahu akceptovali záver hodnotenia ústavu na podmiennečné prepustenie odsúdeného a aby sa tak nestrácala angažovanosť a motivácia špecialistov v oblasti penitenciárnej praxe na zaobchádzaní a výsledkoch resocializácie odsúdeného z dôvodu, že tieto sú negované a neakceptované príslušným súdom.

Ustanovuje sa, že z naliehavých rodinných dôvodov (napríklad úmrtie blízkej osoby a podobne) môže riaditeľ ústavu odsúdenému udeliť voľno na opustenie ústavu.

K § 60 až 62

Oblasť účasti orgánov a organizácii na zaobchádzaní s odsúdenými sa nemení zásadným spôsobom, zdôrazňuje sa však, že orgány a organizácie, ktoré sa zúčastňujú na výkone trestu a angažujú sa na stanovenom programe zaobchádzania s odsúdeným, stanovených cieľoch a oprávnených záujmoch spoločnosti, musia vykonávať tieto aktivity v súlade s resocializačnými cieľmi. Novým inštitútom v tomto smere je činnosť probačných a mediačných úradníkov. V zásade sa postavenie orgánov činných v trestnom konaní a súdu vo vzťahu k odsúdeným nemení v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou. Na resocializácii odsúdeného sa podieľajú aj naďalej registrované cirkvi a náboženské spoločnosti, záujmové združenia občanov, nevládne organizácie a ďalšie orgány a inštitúcie, ktoré napomáhajú vytvárať priaznivé podmienky pre jeho samostatný spôsob života po prepustení na slobodu. Definuje sa pojem duchovnej služby a ustanovuje sa, že účasť odsúdeného na duchovných službách je síce právom odsúdeného, ale na strane druhej odsúdeného nemožno nútiť, aby sa na poskytovaní duchovných služieb zúčastňoval.

K § 63

Vzhľadom na to, že cieľom vnútornej diferenciacie je rozdeľovanie odsúdených do diferenciačných skupín tak, aby boli oddelení odsúdení menej kriminálne a sociálne narušení a ktorí preukazujú snahu o nápravu od ostatných odsúdených. Jednotlivé diferenciačné skupiny sa navzájom odlišujú kvalitou a kvantitou ponúkaných aktivít pre odsúdených, pričom ich základ tvoria aktivity v oblasti zaobchádzania, na ktorých sa odsúdený musí zúčastňovať. Z tohto hľadiska sa zásadným spôsobom mení vnútorná diferenciacia v smere vytvárania novej vnútornej štruktúry a nových oddielov, kde sa uplatňuje zaobchádzanie

s osobitnými kategóriami odsúdených, ktorí si vyžadujú aj špecializované prostriedky a metódy zaobchádzania.

Aj naďalej sa osobitne upravuje výkon trestu mladistvých, žien, cudzincov a osôb bez štátnej príslušnosti a novým spôsobom sa upravuje výkon trestu v špecializovaných oddieloch.

K § 64 až 67

V oblasti výkonu trestu mladistvých sa neustanovujú zmeny zásadnejšieho významu, nadväzuje sa na doterajšie poznatky v zaobchádzaní s touto špecifickou kategóriou odsúdených, na overené prostriedky a metódy a v neposlednom rade na vnútornú a už osvedčenú diferenciáciu uplatňovanú v závislosti od mentálnej úrovne a prognózy vychovateľnosti. V súvislosti so zmenami v Trestnom poriadku a Trestnom zákone, kde sa znižuje veková hranica trestnej zodpovednosti mladistvých na 14 rokov, je potrebné reagovať na tieto zmeny v niektorých oblastiach, napríklad vo vzdelávaní (zvyšujú sa požiadavky z kvantitatívneho hľadiska na ukončenie povinnej školskej dochádzky), efektívnom uplatňovaní prostriedkov a metód zaobchádzania, disciplinárnej praxe a v mnohých ďalších oblastiach. Ustanovuje sa, že účelom výkonu trestu je u mladistvých zabezpečiť ich výchovu, vzdelávanie a umožniť im odbornú prípravu na budúce povolanie a zdôrazňuje sa, že pre mladistvého je účasť na aktivitách programu zaobchádzania povinná. Precízne sa ustanovujú podmienky výkonu disciplinárnych trestov spojených s izoláciou mladistvého. Výkon trestu tejto vekovej kategórie sa orientuje predovšetkým na vzdelávanie mladistvých.

K § 68

V oblasti výkonu trestu odsúdených žien sa v porovnaní s doterajšou právnou úpravou neustanovujú zmeny zásadnejšieho charakteru. Naďalej sa zdôrazňuje zásada, že výkon trestu odsúdených žien sa vykonáva s prihliadnutím na fyziologické a psychologické osobitosti žien a precízne sa ustanovujú podmienky výkonu disciplinárnych trestov spojených s izoláciou odsúdených žien.

K 69

Podmienky výkonu trestu cudzincov a osôb bez štátnej príslušnosti sú upravené tak, aby sa prihliadalo na skutočnosť, že tieto osoby spravidla neovládajú slovenský jazyk v primeranom rozsahu. Takýmto osobám sa v primeranej miere a podľa možností umožňuje, aby cudzinci rovnakej národnosti alebo hovoriaci rovnakým jazykom alebo obdobným jazykom mohli byť spoločne ubytovaní a aby mohli mať prístup k literatúre v jazyku ich národnosti. Taktiež týmto osobám sa umožňuje, aby sa mohli obracať na príslušnú diplomatickú misiu alebo medzinárodné organizácie a orgány, ktoré chránia ich záujmy.

K § 70

V oblasti výkonu trestu v otvorených oddeleniach sa navrhuje, aby pre odsúdených, ktorí z hľadiska dosiahnutých výsledkov plnenia programu zaobchádzania alebo na základe odporúčania strediska psychodiagnostickej a konzultačnej činnosti spĺňajú podmienky na zaradenie do miernejšieho režimu, boli zaradovaní do otvoreného oddelenia pri ústave s minimálnym stupňom stráženia. Doterajšia právna úprava umožňovala zriaďovať a odsúdených umiestňovať aj do polootvorených oddelení, čo sa navrhuje upraviť v rámci vnútornej diferenciácie pre odsúdených zaradených do ústavov so stredným stupňom

stráženia a tým upresniť spôsob zarad'ovania odsúdených do týchto oddielov ako i priestory pre ich zriad'ovanie.

K § 71 a 72

V rámci špecializovaných oddielov sa zriaďuje nástupný oddiel, oddiel doživotných trestov, oddiel špecializovaného zaobchádzania, oddiel s bezpečnostným režimom, uzavretý oddiel, oddiel pre odsúdených so zdravotným handicapom a výstupný oddiel. Základným kritériom je uplatňovanie osobitných prostriedkov a metód zaobchádzania za účelom individualizácie výkonu trestu.

V rámci výkonu trestu v špecializovaných oddieloch sa zriaďujú nástupné oddiely, ktoré plnia dôležitú úlohu v súvislosti s nástupom odsúdeného na výkon trestu a jeho adaptáciou na podmienky výkonu trestu. Vzhľadom na skutočnosť, že trest odňatia slobody zásadným spôsobom zasahuje do života odsúdeného, prvému kontaktu s väzenským prostredím je potrebné venovať väčšiu pozornosť, ako tomu bolo doposiaľ. Pritom nejde len o oboznamovanie sa s ústavným poriadkom a právami a povinnosťami odsúdeného, ale predovšetkým o adaptáciu v tom smere, aby nedošlo k takým negatívnym zmenám v správaní sa odsúdeného, ktoré ešte viac prehĺbia jeho narušenie.

K § 73

Výkon trestu v oddieloch pre odsúdených na doživotné tresty vychádza z doterajšej právnej úpravy, odsúdení takýto trest vykonávajú v určenom ústave s maximálnym stupňom stráženia, kde sú oddelení od ostatných odsúdených. Takýmto odsúdeným nie je možné zmeniť stupeň stráženia, možno ich však podmiennečne prepustiť najskôr po 25 rokoch vykonaného trestu. V rámci vnútornej diferenciacie na zmiernenie niektorých negatívnych dopadov izolácie na odsúdených, ktorí dosahujú pozitívne výsledky v plnení programu zaobchádzania, možno zriadiť diferenciačnú podskupinu s miernejším režimom. Ustanovuje sa, že účelom výkonu trestu doživotného trestu je najmä ochrana spoločnosti pred ďalšou trestnou činnosťou jeho izoláciou, usmerňovanie jeho správania a stabilizácia psychického a fyzického stavu. Odsúdenému možno povoliť, aby na zmiernenie režimu mohol používať vlastný rozhlasový a televízny prijímač.

K § 74

Oddiel so špecializovaným zaobchádzaním doteraz platná právna úprava nepoznala. Ide o oddiel, ktorý sa zriaďuje pre odsúdených, u ktorých je potrebné uplatňovať ďalšie terapeutické postupy za účelom dosiahnutia cieľov stanovených v individuálnom programe zaobchádzania, najmä na prekonanie krízových stavov alebo pre odsúdených, ktorým bolo súdom uložené ochranné liečenie. U takýchto odsúdených sa uplatňujú osobitné spôsoby, prostriedky a metódy zaobchádzania, čím sa prehlbuje individualizácia výkonu trestu.

K § 75 a 76

Oddiel s bezpečnostným režimom v doteraz platnej právnej úprave nebol upravený. Takýto oddiel sa zriaďuje pre odsúdených, ktorí sústavne porušujú ústavný poriadok, odmietajú plniť svoje povinnosti, negatívne pôsobia na ostatných odsúdených alebo iné osoby, ohrozujú bezpečnosť príslušníkov zboru, ostatných odsúdených alebo iných osôb, pokúsili sa o útek z výkonu trestu alebo sa naň pripravovali. Na nevyhnutne potrebnú dobu môže byť na tento oddiel umiestnený aj odsúdený za obzvlášť závažnú trestnú činnosť,

odsúdený, ktorý takúto trestnú činnosť spáchal ako člen organizovanej alebo teroristickej skupiny, odsúdený, u ktorého je dôvodné podozrenie, že sa vo výkone trestu dopustil závažného priestupku alebo trestného činu a mohol by mať riadne objasnenie veci, alebo by mohol pokračovať v protiprávnom konaní.

Novonavrhovanou zákonnou úpravou tohto paragrafu sa umožňujú a za dodržania zákonných podmienok garantujú osobitné výsady odsúdenému, ktorému bol uložený trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestu ustanovenú Trestným zákonom s použitím § 39 ods. 2 písm. b), d) a e) Trestného zákona. Od poskytovania výsad a úľav sa upustí, ak odsúdený opakovane hraničiac so sústavnosťou porušuje ústavný poriadok, odmieta plniť svoje povinnosti, pôsobí nepriaznivo na ostatných odsúdených alebo svojim správaním ohrozuje svoju bezpečnosť, odsúdených alebo iných osôb alebo majetku. Potreba prijatia takýchto obmedzení alebo odňatí práv a výsad je komisionálne posudzovaná každých šesť mesiacov.

K § 77

Ustanovuje sa, že disciplinárne tresty spojené s izoláciou odsúdeného, sa vykonávajú v uzavretom oddieli, ktorý je osobitne umiestnený v priestoroch oddelených od ostatných odsúdených.

K § 78

Odsúdení so zdravotným handicapom vykonávajú trest odňatia slobody s prihliadnutím na ich zdravotný stav. Ide o osoby, ktoré majú zmenenú pracovnú schopnosť a ťažké zdravotné postihnutie, trpia dlhodobou závažnou chorobou, ktorá podstatne znižuje ich pracovnú schopnosť alebo u ktorých to vyžaduje ich zdravotný stav, o mužov, ktorí sú starší ako 65 rokov a ženy staršie ako 60 rokov; tieto osoby na základe posúdenia lekára sa umiestňujú do osobitného oddielu s primeraným programom zaobchádzania.

K § 79

V porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou sa ustanovuje, aby sa odsúdený spravidla zaradil na výstupný oddiel. Na výstupný oddiel sa zaraďuje odsúdený, ktorý je vo výkone trestu viac ako tri roky a za účelom plynulého prechodu do života na slobode sa umiestňuje pred prepustením z výkonu trestu na výstupný oddiel. Dĺžka pobytu v tomto oddieli je individuálna a určuje sa s prihliadnutím na potreby odsúdeného. Vo výstupnom oddieli sa vytvárajú také podmienky, ktoré pripravujú odsúdeného na život po prepustení z výkonu trestu, podporujú zodpovednosť a praktickú starostlivosť odsúdeného o seba samého a tým napomáhajú v adaptácii na podmienky života po prepustení na slobodu. V odôvodnených prípadoch (napríklad v prípade dlhodobých trestov) sa odsúdenému umožňuje, aby spolu s určeným príslušníkom zboru alebo i samostatne na určitú dobu najviac na 24 hodín opustil ústav (za účelom vybavovania osobných záležitostí na príslušných inštitúciách, zamestnania, ubytovania, nákupu odevu a obuvi alebo v súvislosti s návštevou príbuzných) a aby sa bližším kontaktom s podmienkami na slobode eliminovali prípadné stresujúce momenty.

K § 80

Vymedzuje sa význam pojmu samospráva a ustanovuje sa, že samospráva sa zriaďuje len v ústavoch s minimálnym stupňom stráženia a v otvorených oddeleniach. V ústavoch so

stredným stupňom stráženia sa samospráva zriaďuje, ak je to účelné z hľadiska plnenia účelu výkonu trestu a zaobchádzania s odsúdenými.

K § 81 až 83

V oblasti zodpovednosti za škodu sa ustanovujú podmienky všeobecnej zodpovednosti odsúdeného, zodpovednosti odsúdeného za škodu spôsobenú pri plnení pracovných úloh a zodpovednosti zboru za škodu spôsobenú odsúdenému. Vychádza sa zo zásady, že odsúdený zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil počas výkonu trestu, pričom ústav je povinný vyžadovať od odsúdeného náhradu spôsobenej škody, teda odsúdený zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil ústavu zavineným porušením povinností pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním. Ústav však zodpovedá za poškodenie zdravia odsúdeného alebo za smrť úrazom, ak vznikli pri výkone práce alebo v priamej súvislosti s ním. Ústav sa nemôže zbaviť ani zodpovednosti za škodu spôsobenú odsúdenému chorobou z povolania.

K § 84 až 87

V oblasti trov výkonu trestu, zavinených trov výkonu trestu a zvýšených trov výkonu trestu sa nadväzuje na doterajšiu právnu úpravu. Aj naďalej je odsúdený povinný uhradiť trovy spojené s výkonom trestu. Od tejto povinnosti je oslobodený po dobu nezaradenia do práce bez jeho zavinenia, do dovŕšenia veku skončenia povinnej školskej dochádzky, po dobu zaradenia do vzdelávania, počas poskytovania zdravotnej starostlivosti ústavnou formou a po dobu účasti ako svedka na súdnom konaní.

Odsúdený je tiež povinný nahradiť zavinené trovy výkonu trestu v prípade výkonu niektorých disciplinárnych trestov, ak neodôvodnene odmietol pracovať alebo ak nepodal žiadny pracovný výkon počas pracovnej zmeny, ak mu bola poskytnutá zdravotná starostlivosť v prípadoch, že si úmyselne spôsobil ujmu na zdraví alebo inej osobe dovolil, aby mu spôsobila ujmu na zdraví alebo ak porušil liečebný režim a tiež v prípade, ak neodôvodnene žiadal o predvedenie pred niektorý z orgánov činných v trestnom konaní, súd alebo pred orgán štátnej správy, avšak jeho prítomnosť nebola potrebná; v takýchto prípadoch je odsúdený povinný nahradiť aj zvýšené trovy výkonu trestu. Zvýšené trovy výkonu trestu je odsúdený povinný uhradiť tiež v prípade, ak navštívil odsúdenú alebo obvinenú blízku osobu v inom ústave. Zvýšené trovy výkonu trestu je odsúdený povinný uhradiť tiež ústavu a Policajnému zboru, ktoré vznikli v súvislosti s jeho útekem z výkonu trestu.

K § 88

V zákone č. 59/1965 Zb. absentovala právna úprava inštitútu prepustenia z výkonu trestu, problematika prepustenia odsúdeného z výkonu trestu bola upravená len vo vykonávacom predpise, v Poriadku výkonu trestu odňatia slobody. Prepustenie odsúdeného z výkonu trestu je možné, ak uplynula doba výkonu trestu ustanovená v právoplatnom a vykonateľnom rozhodnutí súdu a zboru nebolo doručené nariadenie súdu na výkon ďalšieho trestu, prepustenie písomne nariadil súd alebo prokurátor, rozhodol tak prezident republiky pri udeľovaní milosti a písomne tak nariadil minister spravodlivosti Slovenskej republiky alebo generálny prokurátor Slovenskej republiky.

K § 89

Ak odsúdený zomrie počas výkonu trestu, riaditeľ ústavu alebo ním určený príslušník zboru vykoná opatrenia na zabezpečenie miesta úmrtia a osôb, ktoré o udalosti majú

vedomosti, príslušným orgánom umožní zistiť okolnosti smrti, ihneď informuje lekára a tiež generálne riaditeľstvo, prokurátora vykonávajúceho dozor nad výkonom trestu a súd, ktorý nariadil výkon trestu. Navrhovanou úpravou sa reaguje na všeobecne záväzné právne predpisy upravujúce oblasť zdravotnej starostlivosti.

K § 90 a 91

Ustanovuje sa, že dozor nad zachovávaním zákonnosti v ústavoch vykonáva príslušný prokurátor a ústav je povinný vytvoriť podmienky na jeho činnosť a súčasne plniť aj pokyny a opatrenia prokurátora v súvislosti s vykonávaním dozoru.

Kontrolu výkonu trestu v ústavoch vykonávajú predovšetkým orgány Národnej rady Slovenskej republiky, minister spravodlivosti Slovenskej republiky a osoby ním poverené, generálny riaditeľ zboru a osoby ním poverené a tiež iné osoby, ak sa tak ustanovuje v osobitnom predpise. Zbor však vykonáva v rámci svojej kompetencie aj vlastnú kontrolnú činnosť.

K § 92

V spoločných ustanoveniach sa definujú niektoré pojmy ako napríklad pojem blízka osoba, kde sa spresňuje okruh osôb, ktorý je rozdielny v porovnaní s § 116 Občianskeho zákonníka. Uvedené vymedzenie je dôležité z dôvodu, že uplatňovanie § 116 v praxi pripúšťalo napríklad v súvislosti s návštevami odsúdených príliš široký výklad. Definujú sa pojmy ako návyková látka, upresňuje sa vymedzenie orgánu sociálneho poistenia a tiež sa ustanovuje, že s prihliadnutím na dodržiavanie liečebného režimu počas umiestnenia odsúdeného v nemocnici pre obvinených a odsúdených alebo inom zdravotníckom zariadení sa ustanovenia tohto zákona vzťahujú primerane. Okrem personálnej kontroly sa umožňuje zvýšený dozor nad odsúdenými vo výkone trestu odňatia slobody aj pomocou zavedenia kamerového systému, ktorý bude slúžiť na vytváranie podmienok vyššej miery bezpečnosti a prevencie pred fyzickým násilím alebo inými formami správania ponižujúcimi ľudskú dôstojnosť odsúdených. U vybranej kategórii odsúdených sa zavádza zvýšená kontrola pohybu aj za pomoci zavedenia kamerového systému.

K § 93

Ustanovuje sa, že zbor je oprávnený získať, zhromažďovať a spracovávať potrebné osobné údaje týkajúce sa odsúdených. Ide predovšetkým o identifikačné znaky a údaje, anamnestické údaje, údaje o národnostnej a etnickej príslušnosti a iné údaje, ktoré sú významné z hľadiska skúmania efektívnosti výkonu trestu, ale aj poskytovania štatistických údajov a podobne. Zbor pritom postupuje v súlade predovšetkým s osobitnými zákonmi upravujúcimi oblasť ochrany osobných údajov.

K § 94 a 95

Ustanovuje sa, v ktorých oblastiach konania sa uplatňuje správny poriadok a na ktoré oblasti sa správny poriadok nevzťahuje. Taktiež sa ustanovuje postup pri vydávaní rozhodnutia, oboznamovanie sa odsúdeného s rozhodnutím a podmienky, za ktorých odsúdený môže podať odvolanie voči rozhodnutiu.

Taktiež sa ustanovuje, že tresty sa vykonávajú počas výkonu trestu v takom poradí, v akom boli ústavu doručené jednotlivé nariadenia výkonu trestu.

K § 96

Ustanovuje sa postup v prípade prechodného obdobia medzi stratou účinnosti predchádzajúceho zákona a nadobudnutím účinnosti nového zákona. Ide predovšetkým o výkon finančných operácií výpočet škody na majetku štátu v správe ústavu, výkon zrážok na úhradu trov výkonu trestu a zavinených trov výkonu trestu a podobne.

K § 97

V splnomocňujúcom ustanovení sa Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky oprávňuje vo vykonávacom predpise, ktorým je vyhláška, upraviť niektoré podrobnosti výkonu trestu. Ide predovšetkým o niektoré postupy v súvislosti s vykonávaním vnútornej diferenciácie, zaobchádzaní s odsúdenými, zabezpečovaní práv a povinností odsúdených, disciplinárnom konaní, nakladaní s peňažnými prostriedkami, trov výkonu trestu a v neposlednom rade výkone trestu niektorých kategórií odsúdených.

Taktiež sa zbor splnomocňuje overovať nové metódy, ktoré súvisia s efektívnejším zaobchádzaním s odsúdenými a minister spravodlivosti Slovenskej republiky sa splnomocňuje, aby mohol zriadiť v prípade potreby špecializované oddelenie výkonu trestu odsúdených matiek s deťmi.

K § 98 až 100

Ustanovuje sa, že ustanovenia zákona sa vzťahujú aj na výkon trestu, ktorý bol uložený pred účinnosťou tohto zákona.

V zrušovacom ustanovení sa zrušuje doterajší zákon aj s príslušnými zmenami a doplnkami a navrhuje sa, aby zákon nadobudol účinnosť 1. apríla 2005 v súlade s návrhom trestnej rekodifikácie.

